

Kryteria oceniania w klasie 1 z historii

Temat lekcji	Odniesienia do podstawy programowej	Wymagania podstawowe Uczeń: (ocena dostateczna)	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń: (ocena dobra lub bardzo dobra)
Co to jest historia?	I, II, III	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: historia, źródło historyczne, archeologia, epoki historyczne, chronologia, nasza era, przed naszą erą, wiek, prahistoria - dokonuje prostej klasyfikacji źródeł historycznych - podaje przykłady źródeł pisanych i niepisanych - wymienia nazwy epok historycznych w kolejności chronologicznej: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność - określa wiek danego wydarzenia i umiejscawia je w odpowiedniej epoce historycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega praca historyka i archeologa - omawia rolę źródeł historycznych - w procesie poznawania dziejów - wymienia stosowane w przeszłości sposoby mierzenia czasu - rozumie potrzebę tworzenia systemu datacji i posługiwania się nim - określa ramy chronologiczne epok historycznych
1. Prahistoria człowieka	1.1 1.2	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: ewolucja, australopitek, <i>homo habilis</i>, <i>homo erectus</i>, <i>homo neandertalensis</i>, <i>homo sapiens</i>, paleolit, koczowniczy tryb życia - wymienia w kolejności etapy ewolucji człowieka - wskazuje na mapie kolebkę ludzkości - opisuje warunki życia ludzi w czasach prahistorycznych - podaje nazwy najważniejszych wynalazków człowieka z czasów prahistorycznych - wymienia sposoby krzesania ognia stosowane przez człowieka pierwotnego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne kolejnych etapów ewolucji człowieka - podaje najistotniejsze cechy wyglądu różnych gatunków człowiekowatych i ich umiejętności - wskazuje na mapie kierunki i trasy ekspansji gatunku ludzkiego - omawia znaczenie tworzenia i praktycznego zastosowania narzędzi oraz opanowania umiejętności krzesania ognia dla rozwoju człowieka - wyjaśnia, na czym polegała zależność człowieka od przyrody - wymienia przyczyny powstania pierwszych dzieł sztuki praludzi
2. Czas wielkich przemian	1.1 1.2	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: neolit, rewolucja neolityczna, osiadły tryb życia, osada, megalit, dolmen, epoka brązu, epoka żelaza - określa ramy chronologiczne rewolucji neolitycznej - opisuje życie codzienne ludzi przed rewolucją neolityczną - przedstawia zmiany, które zaszły w życiu człowieka w okresie neolitu - podaje nazwy metali wykorzystywanych przez praludzi do wytopu broni, narzędzi, ozdób - omawia sposób wytopu brązu i żelaza - wymienia rodzaje narzędzi i ozdób wytwarzanych w epoce brązu 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wpływ zmian klimatycznych na tryb życia człowieka pierwotnego - uzasadnia słuszność określenia <i>rewolucja</i> dla zmian, które zaszły w życiu człowieka w okresie neolitu - omawia tryb życia i zajęcia ludzi epoki neolitu - nazywa i lokalizuje na mapie pozostałości najstarszej znanej osady ludzkiej - charakteryzuje wygląd osad neolitycznych - wskazuje na mapie miejsce położenia najbardziej znanej budowli megalitycznej - opisuje wygląd i funkcje budowli megalitycznych - wyjaśnia, jakie zmiany nastąpiły w życiu człowieka dzięki opanowaniu umiejętności wytopu metali

3. W kraju Sumerów	2.1	<ul style="list-style-type: none"> - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji sumeryjskiej - poprawnie posługuje się terminami: cywilizacja, Żyzny Półksiężyc, Mezopotamia, system irygacyjny, Sumerowie, miasto-państwo, król-kapłan, zikkurat - lokalizuje na mapie Mezopotamię - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Mezopotamii - określa rolę rzek w starożytnej Mezopotamii - opisuje wygląd miast sumeryjskich - wymienia osiągnięcia Sumerów 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje oddziaływanie warunków naturalnych na życie mieszkańców Mezopotamii - wyjaśnia, jaki wpływ na organizację pierwszych państw miało ich położenie geograficzne oraz warunki naturalne - przedstawia związek między budową i utrzymaniem sieci irygacyjnej a powstaniem pierwszych państw - omawia organizację państwa Sumerów
4. Babilonia i Asyria	2.1 2.3	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2 tys. lat p.n.e., XVIII w. p.n.e., VII w. p.n.e., 612 r. p.n.e., VI w. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: Babilon, Kodeks Hammurabiego, politeizm, Aszur, Niniwa, wiszące ogrody, rydwan - prezentuje najważniejsze fakty z historii Asyrii i Babilonii - przedstawia dokonania postaci: Hammurabiego, Nabuchodonozora II, Sargona II Wielkiego, Asurbanipala - lokalizuje na mapie państwo babilońskie i asyryjskie - omawia najważniejsze zasady prawne zapisane w Kodeksie Hammurabiego - wymienia rodzaje wojsk wschodzących w skład armii asyryjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację państwa babilońskiego - wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa dla sprawnego funkcjonowania państwa - interpretuje zasadę „oko za oko, ząb za ząb” - ocenia starożytny system prawny - opisuje wygląd Babilonu za panowania Nabuchodonozora II - omawia system religijny starożytnej Babilonii - przedstawia osiągnięcia cywilizacji asyryjskiej - wymienia czynniki, które umożliwiły Asyryjczykom prowadzenie skutecznej polityki podbojów - wymienia rodzaje wojsk wchodzących w skład armii asyryjskiej - opisuje organizację armii asyryjskiej
5. W Egipcie faraonów	2.1 2.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 3 tys. lat p.n.e., XIII w. p.n.e., 31 r. p.n.e. - podaje ramy chronologiczne istnienia cywilizacji egipskiej - poprawnie posługuje się terminami: Egipt Górny, Egipt Dolny, faraon - przedstawia najważniejsze dokonania Ramzesa II - lokalizuje na mapie Egipt - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Egipcie - charakteryzuje strukturę społeczeństwa egipskiego - określa zakres władzy faraona 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej - uzasadnia słuszność określenia „Egipt – darem Nilu” - omawia organizację państwa egipskiego - tłumaczy, jaką rolę odgrywały poszczególne warstwy społeczeństwa egipskiego - opisuje państwo egipskie za panowania Ramzesa II - prezentuje dzieje Egiptu w I tysiącleciu p.n.e.
6. Piramidy, mumie i hieroglify	2.1 2.2 2.3	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 2500 r. p.n.e., 1313 r. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: politeizm, mumia, mumifikacja, sarkofag, piramida, sfinks, hieroglify, Dolina Królów - wymienia imiona najważniejszych bogów egipskich - podaje nazwy najśłynniejszych piramid egipskich - przedstawia największe osiągnięcia cywilizacji egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy charakterystyczne wyglądu wybranych bogów egipskich - omawia rolę religii w życiu starożytnych Egipcjan - podaje przyczyny mumifikacji zwłok - opisuje etapy procesu mumifikacji - tłumaczy, czym były i jak budowano egipskie piramidy - określa system wartości starożytnych Egipcjan - ocenia wkład mieszkańców Egiptu w rozwój cywilizacji - wyjaśnia przeznaczenie Doliny Królów
7. Starożytny Izrael	3.1 3.2	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia państwa żydowskiego - poprawnie posługuje się terminami: Hebrajczycy, Kanaan, Palestyna, Jahwe, Juda, Izrael, niewola babilońska, prorok, Mesjasz, monoteizm, judaizm, dekalog, menora, Biblia, Tora, Arka Przymierza - przedstawia dokonania postaci: Abrahama, Mojżesza, Dawida, Salomona, Cyrusa II Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie szlak wędrówki Izraelitów z Egiptu do Kanaan i omawia jej przebieg - opisuje okoliczności powstania państwa Izrael - omawia sytuację narodu żydowskiego po śmierci Salomona - przedstawia okoliczności upadku państwa żydowskiego

		<ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie Izrael - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Palestyny - określa różnice między religią Żydów a wierzeniami pozostałych cywilizacji starożytnych 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę proroków i Mesjasza w życiu Hebrajczyków - charakteryzuje system wierzeń Izraelitów - opisuje wygląd świątyni jerozolimskiej - ocenia rolę Biblii jako źródła historycznego
8. Indie i Chiny	materiał wykraczający poza podstawę programową	<ul style="list-style-type: none"> - określa czas powstania cywilizacji Indii i Chin - poprawnie posługuje się terminami: Harappa, Mohendzo Daro, cytadela, Ariowie, kasta, system kastowy, buddyzm, hinduizm, nirwana, Wielki Mur Chiński, terakotowa armia, humanitaryzm - przedstawia dokonania postaci: Buddy, Konfucjusza - lokalizuje na mapie Indie i Chiny - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne cywilizacji indyjskiej i chińskiej - wymienia osiągnięcia cywilizacji indyjskiej i chińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia pierwsze cywilizacje powstałe w dolinie Indusu - przedstawia zasady funkcjonowania społeczeństwa indyjskiego za rządów Ariów - określa system wartości wyznawców buddyzmu i hinduizmu - prezentuje zasięg terytorialny buddyzmu w przeszłości i współcześnie - opisuje organizację państwa chińskiego - wyjaśnia przyczyny budowy Wielkiego Muru Chińskiego - charakteryzuje system filozoficzny stworzony przez Konfucjusza - tłumaczy, dlaczego konfucjanizm stał się religią państwową
9. Od rysunków naskalnych do alfabetu	2.3 2.4 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - podaje daty powstania poszczególnych rodzajów pisma - poprawnie posługuje się terminami: piktogram, pismo klinowe, hieroglif, pismo demotyczne, papirus, alfabet, Fenicjanie - wymienia rodzaje pisma, którymi posługiwali się ludy starożytne - podaje nazwy materiałów piśmienniczych stosowanych w starożytności - określa rolę pisma w starożytności - opisuje znaczenie alfabetu stworzonego przez Fenicjan 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny powstania pisma - przedstawia historię pisma - omawia znaczenie powstania pisma dla rozwoju cywilizacji ludzkiej - opisuje sposób produkcji papirusu - tłumaczy, na czym polega wyższość pisma alfabetycznego nad pismem obrazkowym - wyjaśnia znaczenie pisma dla cywilizacji współczesnej
1. Świat Hellenów	4.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie Grecję - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Grecji - określa ramy chronologiczne istnienia kultury minojskiej i mykeńskiej - poprawnie posługuje się terminami: Hellada, Hellenowie, kultura minojska, kultura mykeńska, polis, agora, kolonizacja, kolonia, metropolia - opisuje życie i zajęcia mieszkańców Grecji - wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej - wymienia czynniki jednoczące Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ warunków naturalnych na życie i zajęcia Greków, a także na organizację państwowości greckiej - charakteryzuje kulturę minojską i mykeńską - opisuje wygląd greckiej polis - omawia sposób powstawania państw greckich - tłumaczy, jaką funkcję pełniła agora - wymienia przyczyny i skutki kolonizacji greckiej - przedstawia przebieg kolonizacji greckiej
2. Demokratyczne Ateny	4.2 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datą 508 r. p.n.e. - przedstawia dokonania Peryklesa - poprawnie posługuje się terminami: Ateny, Attyka, demokracja, zgromadzenie ludowe (eklezja), demagog, strateg, ostracyzm, Akropol, agora, stoa - lokalizuje na mapie Ateny - charakteryzuje społeczeństwo Aten - wymienia nazwy organów władzy ateńskiej polis - opisuje życie codzienne i zajęcia Ateńczyków 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje proces kształtowania się demokracji ateńskiej - wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną - ocenia dokonania Peryklesa i jego zasługi w rozwoju demokracji ateńskiej - wyjaśnia, jaką rolę w demokracji ateńskiej odgrywał ostracyzm - opisuje wygląd starożytnych Aten - określa, które warstwy społeczne w ateńskiej polis posiadały prawa polityczne, a które były ich pozbawione - omawia cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej

3. W starożytnej Sparcie	4.2 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Likurga - poprawnie posługuje się terminami: Sparta, Lakonia, heloci, periojkwowie, geruzja (rada starszych), eforzy, zgromadzenie ludowe - lokalizuje na mapie Spartę - charakteryzuje społeczeństwo spartańskie - opisuje życie i zajęcia Spartan - omawia ustrój Sparty i zadania organów władzy w polis - przedstawia okoliczności upadku państwa spartańskiego - wyjaśnia znaczenie powiedzeń: „z tarczą lub na tarczy”, „mówić lakonicznie” - tłumaczy, na czym polegało wychowanie spartańskie - wyjaśnia, kto i dlaczego podlegał wychowaniu spartańskiemu - omawia współczesne znaczenie słowa <i>spartański</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę i zadania królów spartańskich - dokonuje oceny ustroju Sparty - tłumaczy, jaką pozycję w społeczeństwie spartańskim zajmowały kobiety - przedstawia związek między małą liczbą Spartan a ich sposobem wychowania i życia - ocenia reguły, którym podlegało życie Spartan - opisuje ustrój spartański i zasady jego funkcjonowania - wskazuje różnice między ustrojem Sparty i Aten - wymienia etapy wychowania spartańskiego
4. Wojny perskie	4.3 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: VI w. p.n.e., 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e., 479 r. p.n.e. - przedstawia dokonania postaci: Dariusza, Kserksesa, Miltiadesa, Leonidasa i Temistoklesa - poprawnie posługuje się terminami: hoplita, hoplon, falanga, Persja, Nieśmiertelni, Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, triera - lokalizuje na mapie Persję i Grecję - wymienia przyczyny wojen grecko-perskich - wskazuje na mapie trasy wypraw Persów przeciwko Grekom oraz miejsca najważniejszych bitew - opisuje taktykę walki stosowaną przez Greków - podaje podstawowe informacje dotyczące państwa perskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia wygląd i uzbrojenie greckiego hoplity - opisuje wygląd triery - przedstawia przebieg konfliktu grecko-perskiego - omawia dokonania greckich dowódców - wyjaśnia pochodzenie tradycji biegu maratońskiego - ocenia postawę wojowników spartańskich walczących pod Termopilami - tłumaczy, jakie czynniki zadecydowały o ostatecznym sukcesie Greków - wyjaśnia symboliczne znaczenie słów: „Termopile”, „Przechodniu, powiedz Sparcie, że tu leżymy, wierni jej prawom” - określa okoliczności wybuchu wojen grecko-perskich
5. Wierzenia starożytnych Greków	4.3 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: tytani, Olimp, wyrocznia, Pytia, Akropol, mit, heros - lokalizuje na mapie Olimp i Delfy - podaje imiona głównych bogów i bogiń greckich oraz dziedziny życia, którym patronowali - wskazuje atrybuty poszczególnych bóstw - wymienia imiona najsłynniejszych herosów greckich i ich czyny - wyjaśnia rolę mitów w życiu Greków - charakteryzuje system wierzeń starożytnych Greków - omawia rolę religii jako czynnika jednoczącego Greków 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę wyroczni w życiu Greków - opisuje wygląd ateńskiego Akropolu - wyjaśnia znaczenie mitu o Prometeuszu - tłumaczy, na czym polega postawa prometejska - odszukuje w mitach wartości uniwersalne - opisuje, w jaki sposób starożytni Grecy wyobrażali sobie bogów - wyjaśnia wpływ mitologii greckiej na cywilizację współczesną
6. Igrzyska olimpijskie	4.3 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 776 r. p.n.e., 393 r. n.e., 1896 r. - poprawnie posługuje się terminami: gimnazjon, agon, hipodrom, igrzyska, olimpiada, Olimpia, pięciobój olimpijski - lokalizuje na mapie Olimpię - wyjaśnia rolę sportu w życiu Greków - wymienia dyscypliny sportowe znane starożytnym Grekom - opisuje przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób traktowania zwycięzców igrzysk przez Greków - omawia ideę starożytnych i współczesnych igrzysk olimpijskich - przedstawia podobieństwa i różnice między starożytnymi a współczesnymi igrzyskami olimpijskimi

7. Kultura starożytnej Grecji	4.3 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: ok. 750 r. p.n.e., ok. 534 r. p.n.e. - przedstawia dokonania postaci: Sofoklesa, Arystofanesa, Homera, Fidiasza i Myrona - poprawnie posługuje się terminami: Wielkie Dionizje, koturny, dramat, tragedia, komedia, skene, proskenion, orchestra, theatron, „Iliada”, „Odyseja”, meandry, malarstwo czarnofigurowe i czerwonofigurowe, porządek dorycki, joński, koryncki - opisuje przebieg Wielkich Dionizji - przedstawia okoliczności narodzin teatru greckiego - omawia rolę teatru w życiu starożytnych Greków - prezentuje najważniejsze osiągnięcia kultury greckiej - podaje nazwy stylów malarskich stosowanych przez starożytnych Greków - wymienia nazwy greckich porządków architektonicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady obowiązujące w teatrze greckim - przedstawia różnice między grecką tragedią a komedią - opisuje wygląd teatru greckiego - przytacza najważniejsze informacje dotyczące treści „Iliady” i „Odysei” - wskazuje cechy charakterystyczne rzeźby i malarstwa greckiego - określa różnice pomiędzy porządkami architektonicznymi występującymi w starożytnej Grecji
8. Filozofowie i wynalazcy	4.3 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: VII–VI w. p.n.e., V w. p.n.e., IV w. p.n.e., III w. p.n.e., II w. n.e. - przedstawia dokonania postaci: Sokratesa, Platona, Arystotelesa, Heraklita z Efezu, Demokryta z Abdery, Talesa z Miletu, Pitagorasa, Euklidesa, Herodota, Tukidydesa, Klaudiusza Ptolemeusza, Archimedes - poprawnie posługuje się terminami: filozofia, logika, Akademia Platońska, Liceum, klepsydra - wymienia zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania filozofów - opisuje dokonania przedstawicieli nauki greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności narodzin filozofii - przedstawia poglądy najśłynniejszych filozofów greckich - wyjaśnia rolę filozofii w życiu starożytnych Greków - ocenia wkład greckich filozofów i wynalazców w rozwój różnych dziedzin nauki
9. Podboje Aleksandra Macedońskiego-go	6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 338 r. p.n.e., 334 r. p.n.e., 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e., 323 r. p.n.e. - przedstawia dokonania postaci: Filipa II, Aleksandra Wielkiego, Dariusza III - poprawnie posługuje się terminami: Związek Morski, wojna peloponeska, Cheronea, Issos, Gaugamela, kultura hellenistyczna, węzeł gordyjski - omawia przyczyny i skutki wojny peloponeskiej - lokalizuje na mapie Macedonię - wskazuje na mapie trasę wyprawy Aleksandra Wielkiego, miejsca najważniejszych bitew i zajęte terytoria - wyjaśnia sytuację w Grecji po zakończeniu wojen z Persją - podaje przyczyny podboju Persji przez Aleksandra Wielkiego - omawia skutki powstania imperium Aleksandra Macedońskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego - wyjaśnia znaczenie klęski Greków w bitwie pod Cheroneą - opisuje przebieg wyprawy Aleksandra przeciwko Persom - omawia organizację imperium macedońskiego - prezentuje okoliczności zakończenia wyprawy Aleksandra Wielkiego - wymienia okoliczności powstania państw hellenistycznych - podaje cechy charakterystyczne kultury hellenistycznej - ocenia wpływ jednostki na proces kształtowania dziejów
1. Początki Rzymu	5.1	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 753 r. p.n.e., 509 r. p.n.e., 389 r. p.n.e. - prezentuje postacie legendarnych założycieli Rzymu: Romulusa i Remusa - poprawnie posługuje się terminami: Etruskowie, Italikowie, Latynowie, Lacjum, wilczyca kapitołńska, patrycjusz, plebejusz, Galowie - lokalizuje na mapie Italię i Rzym - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące w Italii - określa ramy chronologiczne istnienia monarchii w Rzymie - wskazuje na mapie terytoria w Italii podbite przez Rzymian - wymienia nazwy warstw społecznych w starożytnym Rzymie - wyjaśnia znaczenie wyrażenia „pyrrusowe zwycięstwo” 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje wpływ warunków naturalnych na rozwój cywilizacji rzymskiej i greckiej - opowiada legendę o założeniu Rzymu - wymienia imiona królów panujących w Rzymie - charakteryzuje panowanie kolejnych władców rzymskich - omawia okoliczności obalenia monarchii w Rzymie - określa rolę i zadania poszczególnych warstw społecznych starożytnego Rzymu - przedstawia etapy podboju Italii przez Rzymian - podaje nazwy ludów italskich podbitych przez wojska rzymskie

2. Republika rzymska	5.1	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie posługuje się terminami: republika, zgromadzenie ludowe, senat, kolegalność, konsul, dyktator, pretor, cenzor, edyl, kwestor, liktor, trybun ludowy, <i>veto</i> - wymienia nazwy najważniejszych instytucji władzy w starożytnym Rzymie - omawia zadania zgromadzenia ludowego, senatu i poszczególnych urzędników rzymskich - przedstawia dokonania Cyncynata 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zasady funkcjonowania republiki rzymskiej - wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a republiką rzymską - określa istotę sporu o prawa polityczne plebejuszy i sposób jego rozwiązania - podaje cechy, które powinien posiadać wzorowy obywatel Rzymu
3. Podboje Rzymu	5.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 264–241 r. p.n.e., 218–201 r. p.n.e., 216 r. p.n.e., 202 r. p.n.e., 149–146 r. p.n.e., 52 r. p.n.e. - przedstawia dokonania postaci: Hannibala, Scypiona, Juliusza Cezara, Wercyngetoryksa - poprawnie posługuje się terminami: legion, oddział inżynieryjny, wojny punickie, Kartagina, Kanny, Zama, Alezja, Imperium Rzymskie - wymienia typy oddziałów wchodzących w skład armii rzymskiej - określa przyczyny i skutki wojen punickich - wskazuje na mapie terytoria zajęte przez Rzymian podczas wojen punickich oraz w II i I w. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje przebieg wojen punickich - prezentuje dokonania Hannibala - omawia zasady organizacji armii rzymskiej - opisuje wygląd i elementy uzbrojenia rzymskiego legionisty - charakteryzuje taktykę walki stosowaną przez Rzymian - przedstawia podboje Rzymian na przełomie II i I w. p.n.e. - przedstawia dzieje podboju Galii - wyjaśnia, jakie były przyczyny sukcesów podbojów prowadzonych przez Rzymian
4. Upadek republiki rzymskiej	5.2 5.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 71 r. p.n.e., 60 r. p.n.e., 48 r. p.n.e., 44 r. p.n.e., 31 r. p.n.e. - przedstawia dokonania postaci: Spartakusa, Gajusza Juliusza Cezara, Pompejusza Krassusa, Marka Antoniusza, Oktawiana, Kleopatry - poprawnie posługuje się terminami: prowincja, namiestnik, łuk triumfalny, triumf, gladiator, sieciarz, samnita, arystokracja, Farsalos, Akcjum - lokalizuje na mapie miejsca bitew z okresu wojen domowych - wymienia korzyści, jakie Rzym czerpał z posiadania prowincji - omawia rolę triumfu w starożytnym Rzymie - wyjaśnia, skąd pochodzili niewolnicy rzymscy - przedstawia przyczyny i skutki wybuchu powstania gladiatorów - podaje przyczyny i przejawy kryzysu republiki rzymskiej - omawia skutki podbojów rzymskich dla mieszkańców Italii 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób organizacji prowincji rzymskich - opisuje przebieg uroczystości triumfu - wyjaśnia, na czym polegały walki gladiatorów - omawia przyczyny wojen domowych w Rzymie - prezentuje przebieg wojen domowych w Rzymie - przedstawia sytuację niewolników w państwie rzymskim - omawia przebieg powstania Spartakusa - wymienia dokonania Juliusza Cezara - przedstawia okoliczności śmierci Kleopatry
5. Cesarstwo rzymskie	5.1 5.2 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia dokonania postaci: Oktawiana Augusta, Trajana - poprawnie posługuje się terminami: <i>pax romana</i>, pryncypat, cesarz, cesarstwo, romanizacja, bursztynowy szlak, barbarzyńcy, limes, Wał Hadriana, Dakowie - określa znaczenie dróg dla funkcjonowania Imperium Rzymskiego - wymienia nazwy towarów sprowadzanych do Rzymu - wskazuje na mapie prowincje podbite przez Rzymian w okresie cesarstwa - lokalizuje na mapie bursztynowy szlak - przedstawia organizację państwa rzymskiego za czasów cesarstwa - przedstawia ludy sąsiadujące z państwem Rzymian - wyjaśnia przyczyny budowy limes i Wału Hadriana - omawia znaczenie szlaku bursztynowego dla gospodarki rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim po zakończeniu wojen domowych - wyjaśnia zasady pryncypatu - charakteryzuje politykę cesarstwa w okresie <i>pax romana</i> - omawia relacje cesarstwa z barbarzyńskimi sąsiadami - uzasadnia słuszność twierdzenia, że cesarstwo było „komedią republiki” - określa zakres władzy cesarza - omawia sposób funkcjonowania gospodarki rzymskiej - opowiada, w jaki sposób budowano drogi w państwie rzymskim - wyjaśnia znaczenie powiedzenia: „Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu”

6. Życie w Wiecznym Mieście	5.3 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datą 72 r. n.e. - poprawnie posługuje się terminami: Forum Romanum, łaźnia (termy), amfiteatr, atrium, perystyl, Ołtarz Pokoju, westalki, kuria - omawia funkcje Forum Romanum i łaźni rzymskich - wymienia rozrywki starożytnych Rzymian - podaje imiona najważniejszych bogów rzymskich - określa podobieństwa między religią rzymską a grecką - opisuje wygląd starożytnego Rzymu - wyjaśnia wpływ religii greckiej na rzymską 	<ul style="list-style-type: none"> - określa warunki życia w mieście - porównuje Forum Romanum z ateńską agorą - wskazuje różnice w sposobie życia zamożnych i ubogich Rzymian - opisuje wygląd domu bogatego Rzymianina - omawia zmiany w wyglądzie Rzymu wprowadzone za panowania Oktawiana Augusta - opisuje wygląd rzymskiej świątyni - wyjaśnia przyczyny popularności kultu bogów przejętego od ludności z terenów podbitych - przedstawia system wierzeń rzymskich
7. Osiągnięcia Rzymian	5.3 6.1 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 449 r. p.n.e., 125 r. n.e., 70–82 r. n.e. - przedstawia dokonania postaci: Galena, Wespazjana, Tytusa, Justyniana, Wergiliusza, Horacego, Owidiusza, Liwiusza, Tacyta, Swetoniusza, Mecenas - poprawnie posługuje się terminami: mozaika, Koloseum, akwedukt, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana, mecenas - wymienia osiągnięcia kultury i architektury rzymskiej - wyjaśnia, do czego służyły Koloseum i akwedukty - podaje nazwy rzymskich zbiorów praw - omawia najważniejsze zasady prawne obowiązujące w starożytnym Rzymie - wymienia przedstawicieli rzymskiej literatury i historii - wyjaśnia etymologię słowa <i>mecenat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przejawy oddziaływania kultury greckiej na rzymską - opisuje wygląd i funkcje Koloseum - przedstawia sposób budowy akweduktów - omawia osiągnięcia rzymskie w dziedzinie prawa - wyjaśnia rolę prawa rzymskiego jako podstawy współczesnie funkcjonujących systemów prawnych - wymienia dokonania przedstawicieli rzymskiej literatury i historii - ocenia wkład Rzymian w rozwój kultury i jej wpływ na współczesną cywilizację - tłumaczy, na czym polegał wpływ kultury greckiej na rzymską
8. Pierwsi chrześcijanie	7.1 7.2	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 7–4 r. p.n.e., 303–304 r., 313 r., 380 r., 392 r. - przedstawia dokonania postaci: Jezusa z Galilei, Heroda Wielkiego, Poncjusza Piłata, Pawła z Tarsu, Trajana, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego - poprawnie posługuje się terminami: Mesjasz, apostołowie, chrześcijaństwo, chrystogram, Pismo Święte, Ewangelia, teologia, katolicy, sobór, papież, heretyk, zabobon, edykt mediolański - charakteryzuje działalność Jezusa - wymienia imiona autorów Ewangelii - omawia najważniejsze zasady wiary chrześcijańskiej - określa symbole chrześcijaństwa - lokalizuje na mapie zasięg chrześcijaństwa do V w. n.e. - podaje nazwy ksiąg wchodzących w skład Nowego Testamentu - wyjaśnia przyczyny ogłoszenia edyktu mediolańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa sytuację narodu żydowskiego pod panowaniem Rzymian - omawia działalność apostołów - wyjaśnia przyczyny popularności chrześcijaństwa w starożytnym Rzymie - opisuje organizację Kościoła chrześcijańskiego w pierwszych wiekach jego istnienia - podaje przyczyny prześladowań chrześcijan - wskazuje przyczyny i konsekwencje sporów wewnątrz Kościoła chrześcijańskiego - wymienia nazwy odłamów religii chrześcijańskiej - przedstawia okoliczności, w których chrześcijaństwo stało się religią panującą w Rzymie
9. Koniec świata starożytnego	5.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 235 r., 395 r., 451 r., 476 r. - przedstawia dokonania postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego, Attyli, Odoakra, Romulusa Augustulusa - poprawnie posługuje się terminami: wielka wędrówka ludów, barbarzyńcy, Wandal, wandal, Hun, Got - wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego na część wschodnią i zachodnią - wymienia nazwy plemion barbarzyńskich atakujących cesarstwo 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sytuację w państwie rzymskim w III i IV w. - wskazuje przejawy kryzysu w państwie rzymskim - charakteryzuje próby reform podejmowane przez cesarzy rzymskich: Dioklecjana, Konstantyna i Teodozjusza - określa sytuację Rzymu w czasie wędrówki ludów - opisuje tryb życia Hunów

		<ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie tereny cesarstwa objęte wędrówką ludów - określa wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku cesarstwa zachodniorzymskiego - wyjaśnia etymologię słowa <i>wandal</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób barbarzyńcy przyczynili się do zniszczenia Rzymu - omawia symboliczne znaczenie daty 476 r.
1. Bizancjum	10.1 10.2 10.3 12.1	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 330 r., 395 r., 527 r. - przedstawia dokonania Justyniana I Wielkiego - poprawnie posługuje się terminami: Bizancjum, Hagia Sophia, ogień grecki, ikona, katolicyzm, prawosławie, bazylika - lokalizuje na mapie Konstantynopol i cesarstwo bizantyjskie - wymienia nazwy terytoriów podbitych przez Justyniana I Wielkiego - wyjaśnia znaczenie określenia <i>Nowy Rzym</i> - prezentuje osiągnięcia Bizancjum w dziedzinie kultury i nauki - poprawnie stosuje nazwy katolicyzm i prawosławie dla poszczególnych odłamów Kościoła chrześcijańskiego - określa wpływ warunków geograficznych na znaczenie Konstantynopola 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje okoliczności powstania Konstantynopola - charakteryzuje sytuację w Bizancjum po upadku Rzymu - wymienia reformy wprowadzone przez Justyniana I Wielkiego - omawia ustrój Bizancjum - opisuje wygląd świątyni Hagia Sophia - określa czynniki decydujące o sile militarnej Bizancjum - przedstawia sytuację Kościoła chrześcijańskiego po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego - wskazuje różnice między Kościołem wschodnim a zachodnim
2. Początki islamu	8.1 8.2 8.3	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 622 r., 630 r., 632 r., 711 r. - przedstawia dokonania Mahometa - poprawnie posługuje się terminami: islam, Allah, muzułmanie, hidżra, Koran, szariat, dżihad, meczet, świątynia Kaaba, minaret, kalif, arabeska - lokalizuje na mapie Półwysep Arabski oraz miasta: Mekkę i Medynę - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne panujące na Półwyspie Arabskim - opisuje warunki życia i zajęcia Arabów - wymienia filary wiary arabskiej - wskazuje na mapie kierunki i zasięg podbojów Arabów - prezentuje osiągnięcia arabskie w dziedzinie kultury i nauki 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności, w których doszło do powstania islamu - charakteryzuje związki między islamem, chrześcijaństwem i judaizmem - dostrzega znaczenie idei świętej wojny dla rozprzestrzeniania się religii arabskiej - opisuje wygląd meczetu - omawia organizację państwa arabskiego - charakteryzuje stosunek Arabów do podbitych narodów - określa rolę Arabów w rozpowszechnianiu osiągnięć ludów podbitych oraz rozwoju spuścizny starożytnych cywilizacji
3. Państwo Franków	9.1 9.2 12.1	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 496 r., 732 r., 751 r., 756 r., 800 r., 814 r. - przedstawia dokonania postaci: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Krótkiego, Karola Wielkiego i Einharda - poprawnie posługuje się terminami: arianizm, majordom, marchia, margrabia, hrabia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła, renesans karoliński, retoryka, dialektyka, kaligrafia, manuskrypt, miniatura - lokalizuje na mapie pierwotne siedziby Franków - opisuje życie codzienne i zajęcia Franków - określa zasięg terytorialny państwa Franków - wyjaśnia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chłodwiga - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Karola Wielkiego - przedstawia rozwój kultury i nauki za panowania Karola Wielkiego - określa znaczenie koronacji cesarskiej Karola Wielkiego w średniowiecznej Europie - prezentuje dokonania Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sytuację polityczną w Europie zachodniej po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego - omawia organizację państwa Franków - wyjaśnia znaczenie zwycięstwa Franków w bitwie pod Poitiers - opisuje sposób przejścia władzy w państwie Franków przez dynastię Karolingów - uzasadnia słuszność określenia <i>renesans karoliński</i> dla zmian w kulturze i nauce, które nastąpiły w VIII i IX w. - omawia związek między rozwojem kultury i nauki a utrzymaniem silnego państwa - ocenia wpływ dokonań Karola Wielkiego na proces kształtowania się średniowiecznej Europy - charakteryzuje postać Karola Wielkiego

4. Rzesza Ottonów	9.1 9.3 9.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 843 r., 962 r., 995 r., 1000 r. - przedstawia dokonania postaci: Ludwika Pobożnego, Ludwika Niemieckiego, Karola Łysego, Lotariusza (Lotara), Ottona I, Ottona III, Henryka II - poprawnie posługuje się terminami: traktat w Verdun, Rzesza Niemiecka, uniwersalizm - wymienia postanowienia traktatu w Verdun - lokalizuje na mapie państwa powstałe w wyniku podziału monarchii Karola Wielkiego - wyjaśnia, w jaki sposób powstała Rzesza Niemiecka - omawia znaczenie koronacji cesarskiej Ottona I 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności, w których doszło do podziału państwa Karola Wielkiego - ocenia znaczenie traktatu w Verdun dla dalszych losów politycznych Europy - charakteryzuje sytuację polityczną państwa niemieckiego po wygaśnięciu dynastii Karolingów - omawia dokonania Ottona I i Ottona III - tłumaczy, na czym polega idea uniwersalizmu - ocenia rolę Ottona I i Ottona III w kształtowaniu się średniowiecznej Europy - opisuje politykę następców Ottona III
5. Najazdy Normanów	7.1	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datą 1066 r. - przedstawia dokonania postaci: Leifa Erikssona, Roberta Giuscarda i Wilhelma Zdobywcy - poprawnie posługuje się terminami: Normanowie (wikingowie), runy, drakkary, snekkary, kościół klepkowy - lokalizuje na mapie siedziby Normanów - omawia warunki naturalne i położenie geograficzne Półwyspu Skandynawskiego - opisuje warunki życia i zajęcia ludności normańskiej - podaje przyczyny wypraw organizowanych przez Normanów - wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów - wymienia państwa powstałe na terenie Skandynawii - omawia osiągnięcia Normanów w dziedzinie sztuki i rzemiosła 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia system wierzeń Normanów - wskazuje czynniki, które zadecydowały o sukcesie podbojów normańskich - opisuje wygląd łodzi wikingów i uzbrojenia wojowników normańskich - prezentuje okoliczności, w których doszło do powstania państw skandynawskich - dostrzega związek między przyjęciem chrześcijaństwa a zaprzestaniem wypraw rabunkowych Normanów - opisuje okoliczności, w których Normanowie pojawili się w Ameryce
6. Słowianie i Węgrzy	7.1 12.1	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: IV–V w., VII w., IX w., 863 r., 885 r., 955 r., 988 r., 1001 r. - przedstawia dokonania postaci: Samona, Roścysława, Cyryla, Metodego, Świętopełka, Włodzimierza Wielkiego, Stefana Wielkiego - poprawnie posługuje się terminami: Słowianie, głagolica, cyrylica, latopis, Lechowe Pole, Korona św. Stefana - dokonuje podziału Słowian na grupy (zachodnią, wschodnią, południową) - wskazuje na mapie położenie pierwszych państw słowiańskich i Węgier - omawia warunki życia i zajęcia Słowian - wyjaśnia przyczyny przyjęcia chrztu przez władców słowiańskich 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację plemion słowiańskich - wymienia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich i państwa węgierskiego - opisuje działalność misyjną Cyryla i Metodego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla utrzymania i rozwoju państwowości słowiańskiej miała decyzja władców o przyjęciu chrztu - przedstawia dokonania Włodzimierza Wielkiego i Stefana Wielkiego - charakteryzuje powstanie państwa ruskiego
7. Między papieżem a cesarstwem	9.4 10.3	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: X w., 1054 r., 1075 r., 1077 r., 1122 r. - przedstawia dokonania postaci: Sylwestra II, Grzegorza VII i Henryka IV - poprawnie posługuje się terminami: Cluny, prawo kanoniczne, schizma wschodnia, ekskomunika, prawosławie, dyktat papieski, inwestytura, Canossa, konkordat wormacki, synod - wymienia przejawy kryzysu w Kościele w X w. - lokalizuje na mapie Cluny - wskazuje na mapie zasięg wpływów Kościoła katolickiego i prawosławnego - podaje najistotniejsze treści zawarte w Dyktacie papieskim Grzegorza VII 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację w Kościele chrześcijańskim w X w. - omawia dokonania papieża Sylwestra II - przedstawia okoliczności, w których doszło do schizmy wschodniej - wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę - opisuje przebieg sporu i sposób, w jaki został rozwiązany - tłumaczy znaczenie powiedzenia: „pójść do Cannosy” - określa przyczyny i konsekwencje schizmy wschodniej dla Kościoła oraz jego wyznawców

1. Pradzieje ziem polskich	materiał wykraczający poza podstawę programową	<ul style="list-style-type: none"> - określa ramy chronologiczne istnienia kultur archeologicznych na ziemiach polskich - zna wydarzenia związane z datami: 120 tys. lat p.n.e., VIII w p.n.e., VI w. p.n.e. - poprawnie posługuje się terminami: kurhan, kamienne kręgi, kultura archeologiczna, kultura oryńska, kultura pucharów lejkowatych, kultura ceramiki sznurowej, kultura unietycka, kultura łużycka, kultura przeworska, dymarka 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia najważniejsze odkrycia archeologiczne na ziemiach polskich - wyjaśnia, na czym polega trudność w badaniu historii kultur archeologicznych na ziemiach polskich - opisuje wygląd osady w Biskupinie - charakteryzuje kontakty gospodarcze mieszkańców ziem polskich z przedstawicielami cywilizacji śródziemnomorskich - omawia system wierzeń słowiańskich - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie
2. Początki państwa polskiego	13.1 13.2 13.3 13.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: IX w., 960 r., 965 r., 966 r., 972 r., 991 r., 992 r. - przedstawia dokonania postaci: Mieszka I, Dobrawy, Ibrahima ibn Jakuba, Jordana - poprawnie posługuje się terminami: „Geograf Bawarski”, drużyna książęca, woj, szyszak, kolczuga, danina, Dagome iudex, kmieć, ludność służebna - wymienia nazwy plemion słowiańskich zamieszkujących ziemie polskie i wskazuje na mapie ich siedziby - lokalizuje na mapie główne grody w państwie Mieszka I - opisuje okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I - wymienia korzyści wynikające z przyjęcia chrztu - określa, jakie informacje znalazły się w dokumencie Dagome iudex - wskazuje na mapie tereny podbite przez Mieszka I - charakteryzuje strukturę społeczną w państwie Mieszka I 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia organizację plemion słowiańskich na ziemiach polskich - przedstawia okoliczności powstania państwa polskiego - wyjaśnia znaczenie decyzji Mieszka I o przyjęciu chrztu - prezentuje rozwój terytorialny państwa Mieszka I - opisuje wygląd i uzbrojenie woja z drużyny książęcej - tłumaczy, dlaczego książę przyjął chrzest z rąk czeskich - określa przyczyny powstania dokumentu Dagome iudex
3. Państwo Bolesława Chrobrego	13.1 13.2 13.3 13.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 997 r., 1000 r., 1002–1018 r., 1025 r. - przedstawia dokonania postaci: Bolesława Chrobrego, Ody, biskupa Wojciecha, Ottona III, Radzima Gudentego, Galla Anonima, Thietmara, Henryka II, Świętopełka - poprawnie posługuje się terminami: kasztelan, relikwie, czynszownik, metropolia, kanonizacja, włócznia św. Maurycego, gród, Grody Czerwieńskie - opisuje przebieg misji św. Wojciecha - wymienia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego - omawia postanowienia pokoju w Budziszynie - wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia okoliczności przejścia władzy przez Bolesława Chrobrego - omawia dokonania Bolesława Chrobrego - charakteryzuje organizację państwa polskiego za panowania Bolesława - opisuje żywot św. Wojciecha na podstawie płaskorzeźb na drzwiach katedry gnieźnieńskiej - wyjaśnia znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego dla rozwoju organizacji kościelnej i państwowej - porównuje relacje źródłowe na temat zjazdu władców w 1000 r. - opisuje wygląd Gniezna w czasach Bolesława Chrobrego - ocenia skutki polityki zagranicznej Bolesława dla państwa polskiego
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	13.1 13.2 13.3 13.4	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1025 r., 1031 r., 1034 r., 1039 r., 1047., 1069 r., 1076 r., 1079 r. - przedstawia dokonania postaci: Mieszka II, Bezpryma, Konrada II, Jarosława Mądrego, Kazimierza Odnowiciela, Mieciława, Brzetysława, Bolesława Śmiałego, biskupa Stanisława ze Szczepanowa - poprawnie posługuje się terminami: trybut, denar - wymienia przyczyny kryzysu i upadku państwa polskiego w XI w. - opisuje przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem - wyjaśnia przyczyny i skutki sporu między królem a biskupem 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje sytuację w państwie polskim po śmierci Bolesława Chrobrego - omawia działalność Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego - porównuje relacje źródłowe na temat sporu między królem Bolesławem a biskupem Stanisławem - wyjaśnia, dlaczego w sporze o inwestyturę Bolesław Śmiały opowiedział się po stronie papieża - dokonuje oceny skutków polityki zagranicznej prowadzonej przez Bolesława Śmiałego - ocenia obiektywnym źródła historycznych dotyczących wydarzeń z 1079 r.

<p>5. Panowanie Bolesława Krzywoustego</p>	<p>13.1 13.2 13.4 14.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna wydarzenia związane z datami: 1097 r., 1102 r., 1108 r., 1109 r., 1116 r., 1124 r., 1138 r. - przedstawia dokonania postaci: Władysława Hermana, Bolesława Krzywoustego, Zbigniewa, Sieciecha, Henryka V, Wacisława, Bernarda Hiszpana, Ottona z Bambergu, Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Henryka Sandomierskiego, Kazimierza Sprawiedliwego, Salomei - poprawnie posługuje się terminami: wojewoda, statut, seniorat, senior, dzielnica senioralna - wyjaśnia przyczyny sporu między Bolesławem Krzywoustym a Zbigniewem - wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Krzywoustego - lokalizuje na mapie grody oblegane przez Niemców - wymienia postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego - wskazuje na mapie dzielnicę senioralną oraz ziemie przyznane poszczególnym synom i wdowie po Bolesławie Krzywoustym - omawia dokonania Bolesława Krzywoustego - podaje przyczyny powstania statutu Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sytuację polityczną państwa polskiego za panowania Władysława Hermana - przedstawia okoliczności najazdu niemieckiego na Polskę - opisuje podbój i chrystianizację Pomorza - wyjaśnia znaczenie przyłączenia Pomorza do Polski - ocenia konsekwencje decyzji Bolesława o podziale państwa polskiego
--	--	--	--

Kryteria oceniania w klasie 2 z historii

Temat lekcji	Odniesienia do podstawy programowej	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
1. Wyprawy krzyżowe	materiał wykraczający poza podstawę programową	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1095 r. – synod w Clermont, 1096 r. – pierwsza krucjata, 1291 r. – upadek twierdzy Akka • poprawnie posługuje się terminami: krucjata, krzyżowcy, Lewant, zakony rycerskie • prawidłowo sytuuje na osi czasu okres wypraw krzyżowych • przedstawia w porządku chronologicznym najważniejsze wydarzenia związane z wyprawami krzyżowymi • wymienia zakony rycerskie założone podczas krucjat: joannitów, templariuszy i Krzyżaków 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wypraw krzyżowych • podaje lata wydarzeń: 1099 r. – zdobycie przez krzyżowców Jerozolimy, 1202–1204 – czwarta krucjata, zdobycie Bizancjum przez krzyżowców • przedstawia zasady funkcjonowania zakonów rycerskich • wskazuje na mapie Królestwo Jerozolimskie • porównuje uzbrojenie i sposób walki rycerzy europejskich z wyposażeniem oraz taktyką walki saracenów • omawia pozytywne i negatywne skutki wypraw krzyżowych
2. Polska dzielnicowa	14.1	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: statut, senior, princeps • wskazuje na mapie dzielnice Polski: Małopolskę, Wielkopolskę, Mazowsze, Śląsk, Pomorze Gdańskie, Pomorze Zachodnie • podaje wydarzenie, które rozpoczęło rozbicie dzielnicowe (testament Bolesława Krzywoustego 1138 r.) • omawia przyczyny i skutki konfliktów wewnętrznych trwających podczas rozbicia dzielnicowego • wymienia synów Bolesława Krzywoustego oraz przyznane im ziemie • przedstawia najważniejsze przemiany gospodarcze w Polsce w XIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1180 r. – zjazd w Łęczycy, 1227 r. – zjazd w Gąsawie • omawia przyczyny i skutki odstąpienia od zasady senioratu • wskazuje tereny utracone przez książąt piastowskich w czasie rozbicia dzielnicowego, m.in. Pomorze Szczecińskie, ziemię lubuską, drohiczyńską i chełmińską • wymienia grupy społeczne, które dążyły do przywrócenia jedności państwa polskiego • omawia przemiany gospodarcze na ziemiach polskich – rozwój osadnictwa i rzemiosła, wydobywanie złota, srebra oraz ołowiu, wybudowanie kopalni soli w Bochni i Wieliczce
3. Mongole	14.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok bitwy pod Legnicą – 1241 r. • przedstawia dokonania postaci: Czyngis-chana, Henryka Pobożnego • poprawnie posługuje się terminami: jarłyk, haracz, chan • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mongołów • wymienia tereny w Europie, które atakowali Tatarzy • podaje co najmniej jeden skutek najazdu tatarskiego na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok bitwy nad rzeką Kalką – 1223 r. i przedstawia skutki tego starcia • opisuje zasady organizacji państwa mongolskiego • wymienia skutki najazdów tatarskich na państwa europejskie • szczegółowo omawia znaczenie oraz skutki bitwy pod Legnicą • określa przyczyny sukcesów militarnych Mongołów • charakteryzuje stosunek Europejczyków do Mongołów • wyjaśnia pochodzenie określenia Tatarzy

<p>4.</p> <p>Sprowadzenie Krzyżaków do Polski</p>	<p>14.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok sprowadzenia Krzyżaków do Polski – 1226 r. • wskazuje na mapie tereny państwa krzyżackiego • omawia rozwój terytorialny państwa zakonnego • wymienia plemiona podbite przez Krzyżaków: Prusów i Jaćwingów • podaje korzyści i zagrożenia wynikające z osiedlenia się Krzyżaków w Prusach • wskazuje na mapie Malbork 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę powstania zakonu krzyżackiego • wyjaśnia przyczyny sprowadzenia Krzyżaków do Polski • omawia etapy budowy państwa zakonnego • charakteryzuje zamek w Malborku jako przykład średniowiecznej fortyfikacji • wskazuje, jaki wpływ mieli rycerze zakonni na rozwój gospodarczy podbitych ziem polskich • wymienia przyczyny sukcesów militarnych i gospodarczych państwa krzyżackiego • omawia okoliczności zajęcia przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego • wyjaśnia znaczenie pojęcia komturia
<p>5.</p> <p>Zjednoczenie państwa polskiego</p>	<p>14.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: koronacja Przemysła II – 1295 r., Wacława II – 1300 r., Władysława Łokietka – 1320 r. • poprawnie posługuje się terminami: starosta, grosz praski • przedstawia przyczyny podejmowania prób zjednoczenia ziem polskich • wymienia książąt piastowskich dążących do połączenia ziem polskich: Henryka Probusa, Przemysła II, Władysława Łokietka • omawia znaczenie koronacji Władysława Łokietka w Krakowie dla integracji państwa polskiego • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Władysława Łokietka • opisuje próby odzyskania przez Władysława Łokietka Pomorza Gdańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje etapy jednoczenia ziem polskich na przełomie XIII i XIV w. • omawia zmiany gospodarcze i administracyjne wprowadzone za panowania Wacława II • prezentuje dokonania Władysława Łokietka w procesie jednoczenia ziem polskich • wymienia tereny wchodzące w skład państwa polskiego za panowania Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka • opisuje przyczyny i przebieg buntu możnowładców pod wodzą wójta Alberta • omawia konflikty państwa polskiego z Krzyżakami i Czechami • przedstawia okoliczności i przebieg bitwy pod Płowcami w 1333 r. • określa rolę Polski na arenie międzynarodowej • wyjaśnia znaczenie sojuszy zawartych przez Polskę z Danią i Węgrami

6. Państwo Kazimierz a Wielkiego	14.5 14.6	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1335 r. – zjazd w Wyszehradzie, 1343 r. – pokój w Kaliszu z Krzyżakami, 1364 r. – ufundowanie Akademii Krakowskiej, 1370 r. – śmierć Kazimierza Wielkiego • poprawnie posługuje się terminami: przywilej składu, prawo przymusu drogowego, poradne • charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego • określa przyczyny i skutki ekspansji na tereny Rusi Halickiej • wymienia reformy gospodarcze wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego • omawia wkład Kazimierza Wielkiego w umocnienie państwa polskiego pod względem politycznym i gospodarczym • wskazuje na mapie państwo Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1366 r. – podbój Rusi Halickiej, 1348 r. – pokój w Namysłowie • wskazuje cele polityki Kazimierza Wielkiego związane z umacnianiem pozycji państwa polskiego • opisuje działania dyplomatyczne Kazimierza Wielkiego mające na celu zakończenie sporów z Czechami i Krzyżakami • charakteryzuje znaczenie podboju Rusi Halickiej dla rozwoju gospodarczego państwa polskiego • omawia reformy wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego i ich znaczenie dla unifikacji i rozwoju gospodarczego ziem polskich • prezentuje politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów • podaje przykłady miejscowości, w których wybudowano Orle Gniazda • przedstawia rozwój terytorialny państwa Kazimierza Wielkiego
		Rozdział II	
1. System feudalny	11.1 11.2 12.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: wasal, senior, suzeren, lenno, system feudalny, stan, społeczeństwo stanowe, monarchia patrymonialna, hold lenny • wyjaśnia zasady funkcjonowania systemu feudalnego • określa powiązania tworzące drabinę feudalną społeczeństwa średniowiecznego • wymienia stany: rycerstwo, duchowieństwo, mieszczaństwo i chłopów • omawia pozycję prawną i majątkową stanu rycerskiego • podaje cechy charakterystyczne kultury rycerskiej • przedstawia przebieg holdu lennego oraz pasowania na rycerza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia mechanizmy powstania i funkcjonowania systemu feudalnego • tłumaczy, na czym polegała zasada „Wasal mojego wasala nie jest moim wasalem” • przedstawia pozycję społeczną duchowieństwa, rycerstwa, chłopów i mieszczan • na przykładzie państwa polskiego zjednoczonego przez Władysława Łokietka przedstawia cechy monarchii stanowej • omawia różnice pomiędzy monarchią patrymonialną a monarchią stanową
2. Życie średniowieczne j wsi	11.1 11.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: lokacja, sołtys, ława, wolnizna, dwupółówka, trójpółówka, metoda wypaleniskowa • podaje przyczyny rozwoju kolonizacji wiejskiej • wymienia wynalazki i ulepszenia w rolnictwie wprowadzone w XII–XIV w. • omawia etapy zakładania wsi na prawie niemieckim • charakteryzuje zajęcia i życie codzienne chłopów w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia obowiązki i uprawnienia sołtysa • wyjaśnia, dlaczego trójpółówka była skuteczniejszą metodą uprawy ziemi niż dwupółówka i gospodarka wypaleniskowa • przedstawia znaczenie kolonizacji wiejskiej dla rozwoju gospodarczego Polski w XIII–XIV w. • tłumaczy pochodzenie nazw miejscowości, takich jak Środa, Piątek, Wola, Piekary, Kowale

<p>3. Średniowieczne miasto i jego mieszkańcy</p>	<p>11.2 11.3 12.1 12.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, burmistrz, ława, cech, czeladnik • wymienia warstwy społeczne w miastach średniowiecznych • tłumaczy, na czym polegała lokacja miasta na prawie magdeburskim • wyjaśnia, jakie funkcje pełniły w średniowiecznym mieście: ratusz, przęgierz, rynek, targowisko, mury • podaje elementy obronne średniowiecznego miasta • przedstawia warunki życia codziennego w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje życie codzienne mieszczan o różnym statusie społecznym • omawia kompetencje wójta, rady miejskiej i burmistrza • wyjaśnia, co oznaczało powiedzenie: „Powietrze miejskie czyni wolnym”
<p>4. Kościół w średniowieczu</p>	<p>11.2 12.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata soboru w Konstancji: 1414–1418 • przedstawia dokonania postaci: Benedykta z Nursji, św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzman • poprawnie posługuje się terminami: duchowieństwo, benedyktyni, cystersi, ruchy heretyckie, inkwizycja, zakony żebracze • wyjaśnia wyrażenie „benedyktyńska praca” • wymienia średniowieczne ruchy heretyckie: waldensów i albigensów • wskazuje na mapie najpopularniejsze w średniowieczu miejsca pielgrzymek – Rzym i Santiago de Compostela 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację materialną duchowieństwa w średniowieczu i wskazuje źródła majątku Kościoła • wyjaśnia wpływ zakonów na gospodarkę i kulturę w społeczeństwie średniowiecznym • określa przyczyny i skutki utworzenia zakonów żebraczych • charakteryzuje poglądy wyznawane przez albigensów i waldensów • uzasadnia, dlaczego działalność ruchów heretyckich wywołała sprzeciw Kościoła • porównuje zakony żebracze z zakonami rycerskimi • wymienia najstarsze ośrodki zakonne na ziemiach polskich • wskazuje na mapie tereny europejskie, na których organizowano w średniowieczu krucjaty
<p>5. Kultura i nauka wieków średnich</p>	<p>11.2 12.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: uniwersytet, scholastyka, sztuki wyzwolone • przedstawia dokonania św. Tomasza z Akwinu • wyjaśnia, dlaczego kultura średniowiecza określana jest mianem uniwersalnej • omawia znaczenie łaciny w średniowiecznej Europie • wymienia średniowieczne wzorce osobowe: ascety, rycerza, władcy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje średniowieczne wzorce osobowe • przedstawia postacie, które w kulturze europejskiej uznaje się za wzorce: Szymona Słupnika, Rolanda, Karola Wielkiego • omawia cechy charakterystyczne kultury rycerskiej, dworskiej i ludowej • określa rolę kobiet w średniowieczu na przykładzie Eleonory Akwitańskiej i Jadwigi Śląskiej • wymienia pierwsze europejskie uniwersytety i omawia ich rolę dla rozwoju nauki w średniowieczu • ocenia znaczenie działalności ojców Kościoła i św. Tomasza z Akwinu

<p>6. W cieniu kościołów i zamków</p>	<p>12.1 12.3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: portal, prezbiterium, przypora, inicjał, miniatura, <i>Biblia pauperum</i> • wymienia cechy charakterystyczne dla stylu romańskiego i gotyckiego • wymienia przykładowe zabytki romańskie i gotyckie na ziemiach polskich • wyjaśnia, w jaki sposób kopiowano i ozdabiano księgi w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje styl romański ze stylem gotyckim • wyjaśnia genezę architektury romańskiej • omawia znaczenie <i>Biblia pauperum</i> dla upowszechniania zasad religii chrześcijańskiej • wskazuje na mapie państwa, w których znajduje się najwięcej zabytków romańskich i gotyckich • podaje przykłady średniowiecznych budowli świeckich • tłumaczy, dlaczego polskie budownictwo w stylu romańskim nie rozwinęło się w tak wysokim stopniu jak w Europie Zachodniej
---------------------------------------	----------------------	--	--

1. Unia Polski z Litwą	15.1 15.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1374 r. – nadanie przywileju w Koszycach, 1385 r. – unia polsko-litewska w Krewie, 1401 r. – unia w Wilnie, 1413 r. – unia w Horodle • przedstawia dokonania postaci: Mendoga, Ludwika Andegaweńskiego, Giedymina, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda • poprawnie posługuje się terminami: przywilej, unia, unia personalna, bojarzy • na podstawie drzewa genealogicznego wskazuje pokrewieństwo między Piastami, Andegawenami i Jagiellonami • wymienia postanowienia unii w Krewie i Horodle • podaje przyczyny i skutki wstąpienia Władysława Jagiełły na tron polski • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo zakonu krzyżackiego, Węgry 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację Polski i Litwy w drugiej połowie XIV w. • omawia okoliczności wstąpienia na tron polski Ludwika Andegaweńskiego • przedstawia rozwój terytorialny i polityczny państwa litewskiego w XII i XIV w. • opisuje okoliczności zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie • ocenia panowanie Jadwigi i Władysława Jagiełły • wyjaśnia, dlaczego unia polsko-litewska była odnawiana w Wilnie w 1401 r. i w Horodle w 1413 r. • wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z zawarcia unii polsko-litewskiej • opisuje skutki unii w Krewie dla sytuacji międzynarodowej Litwy
2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	15.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 15 lipca 1410 r. – bitwa pod Grunwaldem, 1411 r. – pierwszy pokój toruński, 1414–1418 – sobór w Konstancji • przedstawia dokonania postaci: Ulricha von Jungingena, Zawiszy Czarnego, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica • wyjaśnia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim • wskazuje na mapie Czerwińsk, Grunwald, Malbork, Toruń • wymienia postanowienia pokoju toruńskiego z 1411 r. • omawia udział Polaków na soborze w Konstancji • wymienia skutki wielkiej wojny z Krzyżakami 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację państwa polsko-litewskiego na przełomie XIV i XV w. • przedstawia przebieg działań wojennych w czasie wielkiej wojny z zakonem w latach 1409–1411 • omawia przebieg bitwy pod Grunwaldem • wymienia podstawowe elementy uzbrojenia rycerzy z początku XV w. • opisuje uzbrojenie lekkiej jazdy litewskiej biorącej udział w bitwie pod Grunwaldem • ocenia udział Pawła Włodkowica w obradach soboru w Konstancji • wymienia najważniejsze tezy przedstawione przez Pawła Włodkowica na soborze

<p>3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku</p>	<p>materiał wykraczający poza podstawę programową</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1337–1453 – wojna stuletnia • przedstawia dokonania postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa, Johna Balla, Johna Wicklefa, Jana Žižki • tłumaczy pojęcie „czarna śmierć” • podaje niektóre skutki epidemii dżumy w XIV w. • przedstawia co najmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojny stuletniej • wymienia powstania ludowe, które wybuchły na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • wskazuje na mapie państwa biorące udział w wojnie stuletniej • wyjaśnia skutki wprowadzenia broni palnej i armii zaciężnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie główne kierunki rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” • omawia skutki epidemii dżumy • wymienia przyczyny i następstwa wojny stuletniej • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki podczas wojny stuletniej oraz buntów chłopskich • omawia przyczyny wystąpień ludowych na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. • charakteryzuje nowe techniki walki wprowadzone w XV w.: zastosowanie broni palnej, walka taborem, uformowanie armii zaciężnej • przedstawia przyczyny i przebieg powstania husytów w Czechach • wyjaśnia, dlaczego Jana Husa spalono na stosie
<p>4. Nowe potęgi w Europie Wschodniej</p>	<p>15.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1444 r. – bitwa pod Warną, 1453 r. – zdobycie Konstantynopola • przedstawia dokonania postaci: Władysława III Warneńczyka, Jana Hunyadyego, Dymitra Dońskiego, Iwana III Groźnego • poprawnie posługuje się terminami: sultan, janczarzy, car • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Konstantynopol, Warnę, Wielkie Księstwo Moskiewskie • wyjaśnia skutki zdobycia Konstantynopola przez Turków 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki, które decydowały o sile militarnej imperium tureckiego • porównuje oddziały janczarów z oddziałami piechoty europejskiej • wskazuje na mapie kolejne ziemie podbijane przez Turków w Europie • omawia przebieg bitwy pod Warną • uzasadnia, dlaczego upadek Konstantynopola jest uznawany za jedną z granicznych dat średniowiecza • wyjaśnia, z jakiego powodu po klęsce Konstantynopola wyznawcy prawosławia zaczęli nazywać Moskwę trzecim Rzymem • ocenia konsekwencje, jakie miały dla Polski i Litwy powstanie imperium osmańskiego oraz zjednoczenie ziem ruskich
<p>5. Wojna trzynastoletnia</p>	<p>15.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1440 r. – powstanie Związku Pruskiego, 1454 r. – początek wojny trzynastoletniej, 1454 r. – bitwa pod Chojnicami, 1462 r. – bitwa pod Świecinem, 1466 r. – drugi pokój toruński • przedstawia dokonania postaci: Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina, Kazimierza Jagiellończyka • poprawnie posługuje się terminem stan szlachecki <ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski w wyniku podpisania drugiego pokoju toruńskiego • omawia znaczenie armii zaciężnej w wojnie trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego szlachta i mieszczaństwo mieszkający w Prusach dążyli do przyłączenia ich ziem do Polski <ul style="list-style-type: none"> • omawia poszczególne etapy wojny trzynastoletniej • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny trzynastoletniej • porównuje działania wielkiej wojny z zakonem prowadzonej przez Władysława Jagiełłę do działań zbrojnych prowadzonych podczas wojny trzynastoletniej <ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy ziem odzyskanych przez Królestwo Polskie na mocy pokoju toruńskiego z 1466 r. • wymienia zmiany, które zaszły w sytuacji międzynarodowej Polski po wojnie trzynastoletniej

6. Kultura późnego średniowiecza w Polsce	15.1	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Wita Stwosza, Marcina Króla, Wojciecha z Brudzewa, Mikołaja Kopernika, Pawła Włodkowica, Jana Ostroroga • wymienia najslawniejsze przykłady sztuki gotyckiej w Polsce: m.in. ołtarz Wita Stwosza, Bazylikę Mariacką w Gdańsku, Barbakan w Krakowie, ratusz w Toruniu • omawia znaczenie odnowienia Akademii Krakowskiej w 1400 r. • wyjaśnia, dlaczego okres panowania Kazimierza Jagiellończyka nazywany jest złotą jesienią polskiego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby średniowiecznej na przykładzie piety i Pięknnej Madonny • wskazuje na mapie tereny, na których powstało najwięcej budowli w stylu gotyckim • wyjaśnia, na czym polega wartość historyczna i kulturowa ołtarza Wita Stwosza • omawia dokonania sławnych absolwentów Akademii Krakowskiej
1. Cywilizacje Ameryki	16.2	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Azteków, Majów i Inków • wymienia najważniejsze ośrodki cywilizacyjne rdzennych mieszkańców Ameryki • omawia najważniejsze osiągnięcia techniczne cywilizacji prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, dlaczego Majowie są określanymi przez niektórych uczonych Grekami Ameryki • przedstawia system wierzeń Azteków • omawia funkcjonowanie poczty i sieci dróg w państwie Inków • wskazuje cechy charakterystyczne sztuki prekolumbijskiej
2. Wielkie odkrycia geograficzne	16.1 16.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1498 r. – odkrycie morskiej drogi do Indii, 1492 r. – dotarcie do Ameryki przez Krzysztofa Kolumba, 1519–1522 – wyprawa dookoła świata Ferdynanda Magellana • przedstawia dokonania postaci: Henryka Żeglarza, Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana • poprawnie posługuje się terminami: astrolabium, karawela, kompas, busola • wskazuje na mapie szlaki wypraw najważniejszych odkrywców – Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana • wymienia co najmniej dwie przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wypraw wielkich odkrywców: Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasługi, jakie mieli dla rozwoju żeglarstwa Henryk Żeglarz, Ferdynand Aragoński i Izabela Kastylijska • wyjaśnia, dlaczego Hiszpania i Portugalia miały największy udział w wielkich odkryciach geograficznych <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ameriga Vespucciego, Paola Toscanellego • szczegółowo omawia przyczyny wielkich odkryć geograficznych • ocenia, jaki wpływ na odkrycia geograficzne miał rozwój kartografii i nawigacji
3. Skutki wielkich odkryć	16.1 16.2	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ferdynanda Corteza, Francisca Pizarra, Montezumy, Atahualpy • poprawnie posługuje się terminem konkwistador • wymienia skutki odkryć geograficznych dla rdzennych mieszkańców Ameryki • przedstawia następstwa odkryć geograficznych dla gospodarki Europy • wskazuje na mapie szlaki handlowe tworzące tzw. złoty trójkąt 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy podboju państwa Azteków i Inków • wyjaśnia przyczyny powstania kolonii w Ameryce • charakteryzuje wymianę handlową pomiędzy Ameryką, Europą i Afryką na szlaku tzw. złotego trójkąta • wskazuje tereny zajęte przez Hiszpanów i Portugalczyków • podaje przyczyny zmniejszenia się liczby rdzennych mieszkańców Ameryki w XVI w. • omawia funkcjonowanie europejskich kolonii w Ameryce

4. Gospodarka w epoce kolonialnej	16.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: kompania handlowa, praca nakładcza, manufaktura, kapitalizm • wyjaśnia, kim byli korsarze • wymienia najważniejsze zmiany gospodarcze spowodowane odkryciami geograficznymi, m.in.: rozwój handlu, zwiększenie produkcji, zmiany w rolnictwie • tłumaczy, na czym polegała praca nakładcza • omawia znaczenie założenia kompanii handlowych dla rozwoju wymiany towarowej między Europą a Afryką, Azją i Ameryką 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zaszły w handlu w wyniku odkryć geograficznych • charakteryzuje podział gospodarczy kontynentu europejskiego: państwa na zachód od Łąby specjalizujące się w handlu i rzemiośle, państwa na wschód od Łąby – zdominowane przez rolnictwo • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia pracy nakładczej • przedstawia zmiany w rolnictwie spowodowane wzrostem wymiany handlowej • wymienia korzyści, jakie niesło za sobą wprowadzenie do użytku weksli i banknotów • tłumaczy znaczenie określenia, że gospodarka w epoce kolonialnej zaczęła mieć charakter globalny
5. Kultura odrodzenia w Europie	17.1 17.2 17.3	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Galileusza, Giordana Bruna, Michała Anioła, Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga • poprawnie posługuje się terminami: mecenas, renesans, odrodzenie, humanizm • tłumaczy znaczenie wynalezienia druku dla rozwoju renesansowej nauki • podaje przykłady dzieł artystów epoki odrodzenia • wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansu • określa, w którym państwie narodził się renesans • podaje przykłady inspiracji sztuką antyczną w architekturze i dziełach renesansowych artystów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia sens stwierdzenia: „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce” • omawia rolę uniwersytetów w rozwoju nauki w odrodzeniu • tłumaczy, na czym polegał mecenat • wymienia najśłynniejszych mecenasów włoskiego odrodzenia • charakteryzuje humanizm jako nowy nurt w filozofii i kulturze • podaje tytuły najśłynniejszych dzieł włoskiego renesansu • wskazuje podobieństwa oraz różnice pomiędzy sztuką średniowiecza i renesansu
6. Nowe wyznania w Europie	18.1 18.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1517 r. – wystąpienie Marcina Lutra, początek reformacji, 1534 r. – powstanie Kościoła anglikańskiego, 1536 r. – ogłoszenie doktryny przez Jana Kalwina, 1555 r. – podpisanie pokoju w Augsburgu • przedstawia dokonania postaci: Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII • poprawnie posługuje się terminami: symonia, odpust, nepotyzm, reformacja, luteranizm, protestanci, kalwinizm, arianie • wymienia przyczyny reformacji • prezentuje główne nurty ruchu reformacyjnego • omawia najważniejsze skutki reformacji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje główne tezy głoszone przez Marcina Lutra i Jana Kalwina • charakteryzuje wyznania protestanckie: luteranizm, kalwinizm, anglikanizm • wskazuje na mapie państwa, w których reformacja miała największy zasięg • wyjaśnia, kim byli arianie • omawia organizację kościołów protestanckich • tłumaczy znaczenie zasady „czyj kraj, tego religia” • przedstawia gospodarcze skutki ruchu reformacyjnego • ocenia, jaki wpływ na rozpowszechnienie idei reformacji miało wynalezienie druku

7. Kонтрреформacja	18.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok zwołania soboru trydenckiego – 1545 r. • poprawnie posługuje się terminami: inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych, jezuita, nuncjusz, kongregacja • porównuje wnętrze zboru protestanckiego z wystrojem kościoła katolickiego • omawia główne zasady działalności zakonu jezuitów • wymienia zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego • przedstawia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sytuację w Kościele katolickim w XVI w. • wymienia zadania inkwizycji w walce z reformacją • wyjaśnia, w jakim celu sporządzono indeks ksiąg zakazanych • omawia reformy wprowadzone w Kościele katolickim po soborze trydenckim • charakteryzuje ideologiczne założenia wystroju wnętrza zboru protestanckiego i kościoła katolickiego • ocenia rolę jezuitów w walce z reformacją • przedstawia postać Ignacego Loyoli • omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny trzydziestoletniej
1. Początki demokracji szlacheckiej	20.1	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: szlachta, magnaci, szlachta zagrodowa, gołota, senat, sejmik, poseł, instrukcje poselskie, sejm walny, izba poselska, marszałek, konstytucje sejmowe, <i>veto</i>, kanclerz, podskarbi, hetman, ruch egzekucyjny, królewszczyzna, wojsko kwarciane • omawia najważniejsze przywileje szlacheckie • charakteryzuje różnorodność stanu szlacheckiego • wymienia trzy stany sejmujące • przedstawia etapy kształtowania się ustroju demokracji szlacheckiej • wyjaśnia, czym była egzekucja praw i dóbr 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę stanu szlacheckiego • ocenia znaczenie przywilejów szlacheckich • omawia pozycję gospodarczą i polityczną szlachty polskiej w XVI w. • wyjaśnia zasady działalności ruchu egzekucyjnego • porównuje sytuację polityczną i majątkową średniej szlachty z pozycją gołoty • przedstawia funkcjonowanie sejmku walnego • wyjaśnia, czym było wojsko kwarciane • charakteryzuje przebieg obrad sejmiku szlacheckiego
2. Rozwój gospodarki Polski	15.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: folwark, pańszczyzna • wymienia produkty eksportowane z Polski w XV–XVII w. • podaje nazwy towarów importowanych do Polski w XV–XVII w. • wskazuje na mapie główne ośrodki handlowe na ziemiach polskich • wyjaśnia znaczenie Gdańska dla wymiany towarowej między Polską a Europą Zachodnią • omawia funkcjonowanie folwarku pańszczyźnianego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny rozwoju folwarków pańszczyźnianych • charakteryzuje pozycję gospodarczą Gdańska oraz jego mieszkańców w XVI–XVII w. • ocenia wpływ rozwoju gospodarczego Polski w XVI w. na poziom życia poszczególnych grup społecznych • omawia propozycje reform społeczno-gospodarczych Jana z Ludziska oraz arian

3. Czasy Zygmunta Starego	19.1 19.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1515 r. – układ z Habsburgami, 1525 r. – hołd pruski • wskazuje na mapie państwa, w których na przełomie XV i XVI w. władzę sprawowali Jagiellonowie • lokalizuje na mapie kraje, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny za panowania Zygmunta Starego • charakteryzuje sytuację międzynarodową Polski za panowania Zygmunta Starego • wyjaśnia przyczyny i przebieg ostatniego konfliktu zbrojnego z zakonem krzyżackim • podaje najważniejsze wydarzenia z wojny z Moskwą 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ziemie utracone w XVI w. przez Wielkie Księstwo Litewskie na rzecz Moskwy • ocenia znaczenie hołdu pruskiego dla sytuacji międzynarodowej Polski • wyjaśnia przyczyny podpisania porozumienia jagiellońsko-habsburskiego w Wiedniu • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfliktu z Moskwą • ocenia wpływ rządów Zygmunta Starego na umocnienie międzynarodowej pozycji państwa polskiego
4. Rzeczpospolita Obojga Narodów	19.1 19.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1563–1570 – wojna o Inflanty, 1569 – unia lubelska, 1572 – bezpotomna śmierć Zygmunta Augusta • poprawnie posługuje się terminami: unia realna i unia personalna • wskazuje na mapie Carstwo Rosyjskie, ziemie włączone na mocy unii lubelskiej do Korony • wymienia postanowienia unii lubelskiej • wyjaśnia przyczyny i skutki zawarcia unii w Lublinie • lokalizuje na mapie tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemie Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny o Inflanty • przedstawia stanowisko zwolenników unii realnej Polski i Litwy • podaje argumenty przeciwników zawarcia unii polsko-litewskiej • charakteryzuje ustrój, podział administracyjny, obszar oraz zróżnicowanie narodowościowe i religijne Rzeczypospolitej Obojga Narodów • określa konsekwencje zawarcia unii lubelskiej • ocenia panowanie Zygmunta Augusta
5. Kultura polskiego odrodzenia	16.2 19.4	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Kopernika, Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Reja, Szymona Szymonowica, Andrzeja Frycza Modrzewskiego • uzasadnia, dlaczego XVI w. w Polsce nazywa się złotym wiekiem • wskazuje wpływy włoskiego renesansu na kulturę polską • wymienia przykładowe dzieła sztuki renesansowej w Polsce • omawia rozwój szkolnictwa w czasach odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przedstawicieli polskiego renesansu i omawia ich największe osiągnięcia • wyjaśnia, w jaki sposób działalność królowej Bony przyczyniła się do rozwoju polskiej gospodarki i kultury • tłumaczy znaczenie ogłoszenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika i porównuje ją z systemem geocentrycznym • wskazuje renesansowe elementy krakowskiego Wawelu • wymienia kolekcję arrasów Zygmunta Augusta jako przykład sztuki renesansowej • omawia cechy architektury renesansu na przykładzie zabytków w Polsce • charakteryzuje literaturę polskiego odrodzenia i jej znaczenie dla rozwoju języka polskiego

6. Kraj wielu wyznań	19.3 20.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1570 r. – ugoda w Sandomierzu, 1573 r. – konfederacja warszawska, 1596 r. – unia brzeska, 1602 r. – założenie Akademii Rakowskiej • przedstawia dokonania postaci: Jana Łaskiego, Faustyna Socyna, Piotra Skargi, Stanisława Hozjusza • poprawnie posługuje się terminami: bracia polscy, konfederacja, grekokatolicy • wyjaśnia, kim byli arianie • lokalizuje na mapie terytorialne rozmieszczenie wyznań w Rzeczypospolitej • wskazuje tereny zamieszkałe przez katolików, prawosławnych, luteran, kalwinistów i arian 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia grupy społeczne, które na terenach Rzeczypospolitej przyjmowały luteranizm i kalwinizm • wyjaśnia, dlaczego poglądy braci polskich zostały uznane za radykalne i były zwalczane przez przedstawicieli innych wyznań • omawia wkład arian w rozwój nauki i szkolnictwa • przedstawia postanowienia ugody sandomierskiej i konfederacji warszawskiej • tłumaczy, w jaki sposób reformacja wpłynęła na rozwój kultury polskiej • charakteryzuje rozwój kontreformacji w Polsce • ocenia znaczenie konfederacji warszawskiej dla sytuacji protestantów w Rzeczypospolitej • porównuje przebieg reformacji i kontreformacji w Europie Zachodniej z działalnością tych ruchów na ziemiach polskich
7. Pierwsi królowie elekcyjni	20.1 20.2 20.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1572 r. – śmierć Zygmunta Augusta, 1573 r. – pierwsza wolna elekcja, 1575 r. – elekcja Stefana Batorego, 1577 r. – początek wojny o Inflanty, 1582 r. – rozejm w Jamie Zapolskim • przedstawia dokonania postaci: Jakuba Uchańskiego, Henryka Walezego, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego, Jana Zamoyskiego • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja, interreks, sejm konwokacyjny, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, artykuły henrykowskie, <i>pacta conventa</i>, piechota wybraniecka • wskazuje na mapie: Inflanty, Połock, Psków, Smoleńsk • omawia okoliczności pierwszych wolnych elekcji 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia pierwszych królów elekcyjnych i charakteryzuje ich panowanie • omawia główne założenia artykułów henrykowskich oraz dokumentu <i>pacta conventa</i> • ocenia rolę Jana Zamoyskiego w elekcji Stefana Batorego na króla Polski • przedstawia znaczenie bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta • określa wpływ pierwszych wolnych elekcji na ukształtowanie ustroju Rzeczypospolitej • charakteryzuje przebieg i skutki wojny polsko--moskiewskiej o Inflanty • ocenia panowanie Stefana Batorego
1. Angielska monarchia parlamentarna	22.2 22.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1649 r. – ścięcie Karola I, 1660 r. – restauracja monarchii, 1679 r. – uchwalenie <i>Habeas Corpus Act</i> • poprawnie posługuje się terminami: gentry, purytanie, rojaliści, restauracja monarchii • przedstawia dokonania postaci: Henryka VIII, Elżbiety I, Karola I, Olivera Cromwella, Karola II Stuarta, Wilhelma Orańskiego • podaje co najmniej jedną przyczynę wojny domowej w Anglii • charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok uchwalenia Aktu nawigacyjnego – 1651 r. • podaje przyczyny konfliktu króla Karola I z parlamentem • ocenia dokonania Olivera Cromwella dla ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii • wyjaśnia, kim byli ojcowie pielgrzymi i podaje, jakie święto upamiętnia ich przybycie do Ameryki • wymienia przedstawicieli zasiadających w angielskiej Izbie Gmin oraz w Izbie Lordów • omawia przyczyny wojny domowej w Anglii • określa skutki uchwalenia Aktu nawigacyjnego • przedstawia kolejne etapy kształtowania się angielskiej monarchii parlamentarnej

2. Monarchia absolutna we Francji	22.1 22.3	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Ludwika XIV, Armanda Richelieu, Jeana Baptiste'a Colbert, Moliere, Pierre'a Corneille'a, Jeana Baptiste'a Racine'a • poprawnie posługuje się terminami: monarchia absolutna, merkantylizm • omawia rządy absolutne na przykładzie panowania Ludwika XIV • podaje przykładowe osiągnięcia kultury i sztuki francuskiej XVII w. • wymienia co najmniej jedną cechę gospodarki merkantylistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia działania kardynała Richelieu, które doprowadziły do stworzenia we Francji monarchii absolutnej • określa stosunek Ludwika XIV do innowierców • wyjaśnia, jaką rolę w walce z opozycją wobec rządów króla pełniła Bastylia • omawia rozwój gospodarczy we Francji • podaje zasady funkcjonowania merkantylizmu • porównuje monarchię absolutną z monarchią parlamentarną • charakteryzuje rozwój kultury i sztuki za panowania Ludwika XIV
3. Początki rządów Wazów	20.4 21.1 22.4	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1605 r. – bitwa pod Kircholmem, 1627 r. – bitwa pod Oliwą, 1629 r. – rozejm w Starym Targu • przedstawia dokonania postaci: Zygmunta III Wazy, Mikołaja Zebrzydowskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Koniecpolskiego • poprawnie posługuje się terminami: rokosz, husaria • podaje co najmniej jedną przyczynę konfliktu Zygmunta III ze szlachtą • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki w czasie wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności wyboru Zygmunta III Wazy na króla Polski • wskazuje pokrewieństwo Zygmunta III Wazy z Jagiellonami • ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Zygmunta III Wazy • przedstawia sytuację innowierców oraz wpływy jezuitów w państwie rządzone przez Zygmunta III Wazę • wymienia przyczyny i skutki wojen polsko- -szwedzkich • opisuje uzbrojenie husarii
4. Konflikt z Rosją i Turcją	21.1 21.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1610 r. – bitwa pod Kłuszynem, 1612 r. – kapitulacja Smoleńska, 1634 r. – pokój w Polanowie, 1620 r. – bitwa pod Cecorą • przedstawia dokonania postaci: Borysa Godunowa, Wasyla Szujskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza • poprawnie posługuje się terminami: dymitriady, Dzikie Pola, porohy, Zaporozże, Kozacy, kozaczyzna, ataman, sicz • wymienia co najmniej po jednej przyczynie wojen prowadzonych w pierwszej połowie XVII w. z Rosją i Turcją • omawia sytuację Kozaków zamieszkujących Zaporozże • wskazuje na mapie Smoleńsk, Moskwę, Zaporozże 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg i skutki walk o tron moskiewski w XVII w. • omawia przyczyny oraz przebieg wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w. • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z powstania kozaczyzny • charakteryzuje rolę hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza w bitwach pod Kłuszynem, Cecorą i Chocimiem • przedstawia sytuację militarną Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII w.

<p>5. Powstanie kozackie</p>	<p>21.2 21.3 21.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1648 r. – wybuch powstania Chmielnickiego, klęska pod Żółtymi Wodami, 1651 r. – zwycięstwo wojsk polskich pod Beresteczkiem, 1654 r. – porozumienie w Perejasławiu, 1658 r. – ugoda w Hadziaczu, 1667 r. – rozejm w Andruszowie, 1686 r. – przyznanie Rosji Ukrainy lewobrzeżnej • przedstawia dokonania postaci: Władysława IV, Jana Kazimierza, Bohdana Chmielnickiego, Tuhaj-beja, Jeremiego Wiśniowieckiego • omawia pozycję społeczną i polityczną Kozaków w Rzeczypospolitej • wymienia co najmniej jedną przyczynę powstania kozackiego • wskazuje na mapie zasięg powstania Chmielnickiego • przedstawia skutki powstania Chmielnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację Kozaków na Ukrainie • podaje przyczyny, przebieg i skutki wybuchu powstań kozackich na Ukrainie • omawia rolę Tatarów w wojnie Kozaków z wojskiem polskim • przedstawia zróżnicowanie religijne i działalność jezuitów na Ukrainie • porównuje uzbrojenie wojska zaporoskiego z wyposażeniem husarii • wymienia postanowienia rozejmu zawartego w Hadziaczu • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Rosji na mocy pokoju wieczystego z 1686 r.
<p>6. Potop szwedzki</p>	<p>21.1 21.3 21.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1655 r. – początek potopu szwedzkiego, konfederacja w Tyszowcach, obrona Jasnej Góry, 1656 r. – bitwa pod Warką, 1660 r. – pokój w Oliwie • przedstawia dokonania postaci: Karola Gustawa, Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Augustyna Kordeckiego, Stefana Czarnieckiego, Jerzego Rakoczege • wymienia przyczyny i skutki najazdu Szwedów na Polskę • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew potopu szwedzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności najazdu Szwedów na Polskę • określa znaczenie ataku Szwedów na klasztor jasnogórski dla przebiegu wojny polsko-szwedzkiej • omawia kolejne etapy potopu szwedzkiego • ocenia postawę króla Jana Kazimierza podczas konfliktu polsko-szwedzkiego • wyjaśnia znaczenie podpisania traktatów welawsko-bydgoskich
<p>7. Kryzys Rzeczypospolitej</p>	<p>21.1 21.3 21.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1673 r. – bitwa pod Chocimiem, 1683 r. – bitwa pod Wiedniem, 1699 r. – pokój z Turcją w Karłowicach • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Lubomirskiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego, Marii Kazimiery, Władysława Sycińskiego • poprawnie posługuje się terminami: abdykować, Święta Liga, <i>liberum veto</i> • lokalizuje na mapie miejsca bitew w czasie wojen Polski z Turcją • wskazuje przyczyny wojny z Turcją w drugiej połowie XVII w. • omawia znaczenie bitwy pod Wiedniem z 1683 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę dynastyczną Jana Kazimierza i wskazuje przyczyny jego abdykacji • omawia przebieg bitwy pod Chocimiem w 1673 r. • opisuje okoliczności elekcji Jana III Sobieskiego • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki odsieczy wiedeńskiej • wyjaśnia, na czym polegał kryzys Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w. • ocenia znaczenie zastosowania <i>liberum veto</i> w celu zerwania sejmku

<p>8. Kultura baroku i sarmatyzmu</p>	<p>20.5</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jana Sebastiana Bacha, Jerzego Fryderyka Haendla, Antonia Vivaldiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Chryzostoma Paska, Wespazjana Kochanowskiego, Wacława Potockiego • poprawnie posługuje się terminami: barok, makaronizmy, portret trumienny, sarmatyzm • omawia cechy charakterystyczne dla architektury epoki baroku • wskazuje kościół Il Gesù i Wersal jako wzorcowe budowle w stylu barokowym • omawia cechy charakterystyczne sztuki barokowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje związek sztuki barokowej z kontrreformacją • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby barokowej • omawia tematykę dominującą w malarstwie i rzeźbie epoki baroku • charakteryzuje polską literaturę barokową • przedstawia cechy charakterystyczne kultury sarmackiej • opisuje typowy strój polskiej szlachty z XVII w.
---------------------------------------	-------------	--	---

Kryteria oceniania w klasie 3 z historii

Temat lekcji	Odniesienia do podstawy programowej	Wymagania podstawowe Uczni: (Ocena dostateczna)	Wymagania ponadpodstawowe Uczni: (ocena dobra lub bardzo dobra)
Rozdział I			
1. Oświecenie w Europie	23.1 23.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: oświecenie, empiryzm, racjonalizm, deizm, ateizm, klasycyzm, encyklopedyści, wolnomularstwo, masoneria • przedstawia dokonania postaci: Izaaka Newtona, Karola Monteskiusza, Woltera, Jamesa Watta • właściwie określa ramy czasowe epoki oświecenia • wyjaśnia zastosowanie maszyny parowej • wymienia idee oświecenia i rozpoznaje ich wpływ na naukę, literaturę, filozofię, architekturę i sztukę • charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy sformułowaną przez Monteskiusza • omawia hasła równości społecznej głoszone przez Jeana-Jacques'a Rousseau 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Linneusza, Benjamina Franklina, Edmunda Cartwrighta, Johna Kaya, Johna Locke'a, Andersa Celsjusza, Denisa Diderota • wymienia najważniejsze wynalazki XVIII w. • omawia znaczenie odkryć epoki oświecenia • charakteryzuje styl rokoko • porównuje klasycyzm z innymi kierunkami artystycznymi
2. Nowe potęgi europejskie	23.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok ogłoszenia Prus królestwem –1701 r. • poprawnie posługuje się terminami: junkrzy, absolutyzm oświecony • wymienia najważniejsze reformy przeprowadzone w Rosji, Prusach i Austrii • wskazuje na mapie Rosję, Prusy i monarchię austriacką • ocenia znaczenie przeprowadzonych reform dla układu sił w Europie XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1689 r. – początek samodzielnych rządów Piotra I, 1756–1763 – wojna siedmioletnia • omawia przyczyny i skutki reform przeprowadzonych w Rosji, Prusach i Austrii • charakteryzuje rozwój terytorialny Rosji, Prus i monarchii austriackiej • porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii
3. Rzeczpospolita za panowania Wettinów	24.1 24.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1697 r. – koronacja Augusta II Mocnego, 1699 r. – pokój w Karłowicach, 1717 r. – Sejm Niemy, 1763 r. – śmierć Augusta III Sasa • poprawnie posługuje się terminami: wojna północna, Sejm Niemy • przedstawia dokonania postaci: Augusta II Mocnego, Augusta III Sasa, Stanisława Leszczyńskiego • wskazuje na mapie zasięg terytorialny Rzeczypospolitej za panowania Sasów • charakteryzuje skutki wojny północnej dla Polski • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich • wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1704–1709 i 1733–1736 – panowanie Stanisława Leszczyńskiego, 1709 r. – bitwa pod Połtawą, 1721 r. – pokój w Nystad, 1736 r. – sejm pacyfikacyjny • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja warszawska, konfederacja sandomierska, Order Orła Białego • wyjaśnia okoliczności elekcji Augusta II Mocnego • analizuje politykę wewnętrzną i zewnętrzną Wettinów • szczegółowo omawia znaczenie oraz skutki wojny północnej • opisuje przebieg wojny północnej • ocenia rządy Wettinów w Rzeczypospolitej • charakteryzuje przyczyny wzrostu nietolerancji religijnej w Polsce • wymienia pozytywne i negatywne następstwa unii polsko-saskiej

4. Ostatni król elekcyjny	27.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1764 r. – koronacja Stanisława Augusta Poniatowskiego, 1772 r. – pierwszy rozbiór Polski • poprawnie posługuje się terminami: Familia, konfederacja barska, sejm rozbiorowy, Rada Nieustająca • przedstawia rolę postaci: Tadeusza Rejtana, Mikołaja Repnina • omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po pierwszym rozbiórze Polski • wymienia przyczyny i skutki pierwszego rozbioru 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok zawiązania konfederacji barskiej –1768 r. • poprawnie posługuje się terminami: konfederacja słucka, konfederacja toruńska, konfederacja radomska, prawa kardynalne, ryngraf, innowierca • przedstawia rolę postaci: Maurycego Beniowskiego, Kajetana Sołtyka, Józefa Andrzeja Załuskiego, Wacława Rzewuskiego, Józefa Pułaskiego, Michała Krasieńskiego • omawia reformy sejmu konwokacyjnego
5. Oświecenie w Rzeczypospolitej	24.3 26.1 26.4	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1765 r. – utworzenie Szkoły Rycerskiej, 1773 r. – powołanie Komisji Edukacji Narodowej • poprawnie posługuje się terminami: Collegium Nobilium, Szkoła Rycerska, Komisja Edukacji Narodowej, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, oświecenie stanisławowskie • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Konarskiego, Stanisława Leszczyńskiego, Ignacego Krasickiego, Stanisława Staszica, Hugona Kołłątaja, Bernarda Bellotta zwanego Canalettem, Dominika Merliniego • charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego • dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich • wymienia okoliczności powstania, główne zadania i osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej • rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia • ocenia wkład Stanisława Augusta Poniatowskiego w rozwój polskiego oświecenia 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1740 r. – utworzenie Collegium Nobilium, 1747 r. – otwarcie Biblioteki Załuskich • poprawnie posługuje się terminami: Biblioteka Załuskich, Operalnia • przedstawia dokonania postaci: Antoniego Tyzenhauza, Andrzeja Zamoyskiego, Adama Naruszewicza, Wojciecha Bogusławskiego, Franciszka Zabłockiego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Marcella Bacciarellego • na podstawie mapy charakteryzuje rozwój oświaty i gospodarki na ziemiach polskich • omawia reformy w szkolnictwie w Rzeczypospolitej w XVIII w. • wymienia przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu

Rozdział II

1. Powstanie Stanów Zjednoczonych	25.1 25.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 4 lipca 1776 r. – ogłoszenie niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki, 17 września 1787 r. – uchwalenie konstytucji Stanów Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: ustawa stemplowa, "bostońskie picie herbaty", Kongres Kontynentalny, stany • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Waszyngtona, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego • uzasadnia oświeceniowy charakter Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych • wymienia przytoczone w Deklaracji niezbywalne prawa przysługujące wszystkim obywatelom • wyjaśnia zasady funkcjonowania federacji • omawia przyczyny i skutki wojny o niepodległość USA • ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1777 r. – bitwa pod Saratogą, 1781 r. – bitwa pod Yorktown, 1783 r. – zawarcie pokoju w Paryżu • przedstawia dokonania postaci: Thomasa Jeffersona, Benjaminą Franklina i Johna Adamsa • analizuje sytuację kolonii angielskich w Ameryce Północnej w XVIII w. • charakteryzuje przebieg wojny o niepodległość USA • ocenia zasługi Jerzego Waszyngtona dla uzyskania niepodległości Stanów Zjednoczonych • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny o niepodległość USA
-----------------------------------	--------------	---	--

2. Rewolucja francuska	28.1 28.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1789 r. – wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej, 1791 r. – uchwalenie konstytucji francuskiej • poprawnie posługuje się terminami: Zgromadzenie Narodowe, Stany Generalne, Zgromadzenie Konstytucyjne, Konstytuanta, Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna • charakteryzuje problemy społeczne Francji przed wybuchem rewolucji francuskiej • wymienia główne przyczyny rewolucji • opisuje najważniejsze zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji praw człowieka i obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 14 lipca 1789 r. – zdobycie Bastylji, 21 stycznia 1793 r. – egzekucja Ludwika XVI • wymienia reformy przeprowadzone przez Konstytuante • ocenia postawę króla Ludwika XVI
3. Republika francuska	28.1 28.2	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Konwent Narodowy, żyrondyści, jakobini, gilotyna, Trybunał Rewolucyjny, dyktatoriat • omawia rolę Maksymiliana Robespierre'a • wymienia i ocenia skutki Wielkiej Rewolucji Francuskiej • wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 20 września 1792 r. – bitwa pod Valmy, 27 lipca 1794 r. (9 thermidora roku II) – przewrót thermidoriański • poprawnie posługuje się terminami: rojaliści, przewrót thermidoriański • przedstawia dokonania postaci: Jeana–Paula Marata, Georges’a Dantona, Jacques’a Pierre’a Brissota • charakteryzuje ugrupowania polityczne Konwentu Narodowego • omawia etapy rewolucji francuskiej • wskazuje na mapie tereny przyłączone do Francji w okresie republiki oraz obszary objęte działaniami kontrewolucyjnymi
4. Sejm Wielki	26.2 26.3 27.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1788–1792 – obrady Sejmu Wielkiego, 1791 r. – uchwalenie Konstytucji 3 maja, 1793 r. – drugi rozbiór Polski • poprawnie posługuje się terminami: Sejm Wielki, ustawa o sejmikach, ustawa o miastach królewskich, konfederacja targowicka, drugi rozbiór Polski • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Małachowskiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Hugona Kołłątaja • wymienia reformy Sejmu Wielkiego • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja • wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po drugim rozbiórze Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jana Dekerta, księcia Józefa Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki • charakteryzuje stronnictwa Sejmu Wielkiego • ocenia znaczenie reform Sejmu Czteroletniego • określa przyczyny i skutki wojny z Rosją z 1792 r. • omawia rolę tradycji związanej z Orderem Virtuti Militari • wymienia najważniejsze bitwy wojny w obronie Konstytucji 3 maja: pod Dubienką i Zieleńcami • wskazuje na mapie Targowicę, Zieleńce i Dubienkę
5. Upadek Rzeczypospolitej	27.1 27.2 27.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 24 marca 1794 r. – wybuch powstania kościuszkowskiego, 1795 r. – trzeci rozbiór Rzeczypospolitej • poprawnie posługuje się terminami: naczelnik, insurekcja, Uniwersał połaniecki • przedstawia dokonania postaci: Tadeusza Kościuszki, Jana Kilińskiego i Jakuba Jasińskiego • wymienia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego • wskazuje na mapie zmiany terytorialne po trzecim rozbiórze • rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przebieg powstania kościuszkowskiego • wymienia przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej • wyjaśnia rolę wydania przez Tadeusza Kościuszkę Uniwersału połanieckiego • omawia wpływ bitew pod Racławicami, Szczekocinami i Maciejowicami dla przebiegu powstania kościuszkowskiego • ocenia znaczenie wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku Rzeczypospolitej

6. Pierwsze konstytucje	25.3 26.2 28.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 1787 r. – uchwalenie konstytucji USA, 1791 r. – Konstytucja 3 maja, 3 września 1791 r. – konstytucja francuska • poprawnie posługuje się terminami: konstytucja, ustawa zasadnicza, monarchia konstytucyjna • przedstawia dokonania postaci: Karola Ludwika Monteskiusza, Benjamina Franklina • wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy • omawia postanowienia Konstytucji 3 maja • określa prawa, które gwarantowała obywatelom konstytucja francuska • analizuje podobieństwa i różnice między konstytucją amerykańską, francuską i Konstytucją 3 maja 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia Hugona Kollåtaja i Scypiona Piatollego jako głównych autorów tekstu Konstytucji 3 maja • uzasadnia oświeceniowy charakter konstytucji amerykańskiej, francuskiej i Konstytucji 3 maja • ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja dla dziejów Polski
-------------------------	----------------------	---	---

Rozdział III

<i>1. Od konsulatu do cesarstwa</i>	29.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1799 r. – zamach 18 brumaire’a, 1804 r. – koronacja cesarska Napoleona Bonapartego, 1805 r. – bitwa pod Austerlitz, 1812 r. – wyprawa na Moskwę, 1813 r. – bitwa pod Lipskiem • poprawnie posługuje się terminami: zamach stanu, konsul, pierwszy konsul, Kodeks Napoleona, departament, konkordat, blokada kontynentalna, hegemonia, Związek Reński • przedstawia dokonania Napoleona Bonapartego • opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1806 r. – bitwy pod Jeną i Auerstedt, 1807 r. – bitwy pod Hawą Pruską i Frydlandem • charakteryzuje sytuację międzynarodową Francji w epoce napoleońskiej • omawia zmiany, jakie zostały wprowadzone na mocy Kodeksu Napoleona • opisuje przebieg wojen napoleońskich do 1813 r. • wymienia skutki wyprawy Wielkiej Armii na Rosję • lokalizuje na mapie terytoria przyłączone do Francji przed 1812 r. • wskazuje na mapie trasę wyprawy Napoleona na Moskwę
<i>2. Legiony i Księstwo Warszawskie</i>	29.2 29.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1797 r. – powstanie Legionów Polskich we Włoszech, 1807 r. – utworzenie Księstwa Warszawskiego, 1815 r. – likwidacja Księstwa Warszawskiego • przedstawia dokonania postaci: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego, księcia Józefa Poniatowskiego • wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego • opisuje ustrój i terytorium Księstwa Warszawskiego • ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona • wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie, Raszyn 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Legia Naddunajska, dekret grudniowy • przedstawia dokonania postaci: Fryderyka Augusta I, Karola Kniaziewicza • omawia udział Polaków w bitwach na Półwyspie Iberyjskim • opisuje uzbrojenie armii Księstwa Warszawskiego

3. <i>Kongres wiedeński</i>	30.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1814 r. – zwołanie kongresu w Wiedniu, 1815 r. – bitwa pod Waterloo • poprawnie posługuje się terminami: „tańczący kongres”, restauracja, równowaga europejska, legitymizm, Związek Niemiecki • przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego • wymienia decyzje kongresu w sprawie polskiej • wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie i Rzeczpospolitą Krakowską 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok śmierci Napoleona Bonaparte – 1821 r. • poprawnie posługuje się terminami: 100 dni Napoleona, system Metternicha • przedstawia dokonania postaci: Aleksandra I, Fryderyka Wilhelma III, Roberta Stewarta Castlereagha, Klemensa von Metternicha, Charlesa Talleyranda • wskazuje na mapie Europy zmiany terytorialne wprowadzone w 1815 r. • ocenia, jakie konsekwencje dla Europy przyniosły postanowienia kongresu
4. <i>Europa po kongresie wiedeńskim</i>	materiał wykraczający poza podstawę programową	Wymagania ponadprogramowe Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1815 r. – zawarcie Świętego Przymierza, 1825 r. – powstanie dekabrystów, 1830 r. – rewolucja lipcowa we Francji, 1821–1829 – powstanie greckie • poprawnie posługuje się terminami: Święte Przymierze, karbonariusze, dekabryści • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Grecję, Królestwo Niderlandów, Belgię, Francję, Rosję, Piemont, Królestwo Obojga Sycylii, Państwo Kościelne • wyjaśnia cel i skutki zawarcia Świętego Przymierza • wymienia przyczyny i skutki rewolucji i powstań, które wybuchły w Europie po kongresie wiedeńskim • opisuje przebieg wydarzeń w Rosji, Francji, Belgii, Grecji i we Włoszech 	
5. <i>Rewolucja przemysłowa</i>	31.1 31.2 31.3 31.4	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1769 r. – opatentowanie maszyny parowej, 1837 r. – opatentowanie silnika elektrycznego • poprawnie posługuje się terminami: rewolucja agrarna, fabryka, rewolucja przemysłowa, industrializacja, urbanizacja, metropolia, kapitaliści, proletariąt • przedstawia dokonania postaci: Roberta Fultona, George’a Stephensona, Michaela Faradaya • określa przyczyny i charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej • prezentuje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego • wymienia najważniejsze wynalazki i odkrycia XIX w. oraz wyjaśnia następstwa ekonomiczne i społeczne ich zastosowania 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wynalazków rewolucji przemysłowej dla rozwoju cywilizacji • porównuje stopień rozwoju przemysłowego poszczególnych państw • wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione regiony Europy • opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych
6. <i>Nowe ideologie</i>	30.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok wydania „Manifestu komunistycznego” – 1848 r. • poprawnie posługuje się terminami: strajk, konserwatyzm, liberalizm, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, komunizm • przedstawia okoliczności powstania ruchu robotniczego • wyjaśnia główne założenia liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w pierwszej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Alexisa de Tocqueville’a, Adama Smitha, Edmunda Burke’a, Giuseppe Mazziniego, Claude’a de Saint-Simona, Charles’a Fouriera, Roberta Owena, Karola Marksa, Fryderyka Engelsa • wyjaśnia założenia czartyzmu • wymienia skutki powstania nowych ideologii

7. Europa w połowie XIX wieku	materiał wykraczający poza podstawę programową	Wymagania ponadprogramowe Uczeń:	
Rozdział IV			
1. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim	33.1 33.2 33.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1815 r. – powstanie Królestwa Polskiego, 1816 r.– założenie Uniwersytetu Warszawskiego, 1828 r. – utworzenie Banku Polskiego • poprawnie posługuje się terminami: ziemie zabrane, Królestwo Kongresowe, Wielkie Księstwo Poznańskie, Wolne Miasto Kraków, Rada Stanu, Zagłębie Dąbrowskie, Zagłębie Staropolskie, uwłaszczenie, romantyzm • wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim • charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego • ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, Józefa Zajączka, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stanisława Kostki Potockiego, Stanisława Staszica, Tadeusza Czackiego • charakteryzuje i ocenia politykę zaborców wobec Polaków w latach 1815–1830
2. Powstanie listopadowe	34.1 34.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 29/30 listopada 1830 r.– noc listopadowa, 25 stycznia 1831 r. –detronizacja cara • przedstawia dokonania postaci: Waleriana Łukasińskiego, Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Piotra Wysockiego, Józefa Chłopickiego, Adama Czartoryskiego, Mikołaja I, Emilii Plater • wymienia przyczyny wybuchu powstania listopadowego • wskazuje na mapie miejsca walk i zasięg powstania listopadowego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 25 lutego 1831 r. bitwa pod Grochowem, 26 maja 1831 r. bitwa pod Ostrołęką, 8 września 1831 r.– kapitulacja Warszawy • przedstawia dokonania postaci: Iwana Dybicza, Iwana Paskiewicza, Ignacego Prądzyńskiego, Macieja Rybińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego • przedstawia międzynarodowe tło wybuchu powstania listopadowego • omawia przyczyny klęski powstania listopadowego i ocenia jego znaczenie dla Polaków • charakteryzuje działalność Rządu Narodowego w okresie powstania listopadowego
3. Polacy po powstaniu listopadowym	34.3 34.4	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Statut organiczny, noc paskiewiczowska, rusyfikacja, Wielka Emigracja, Komitet Narodowy Polski, emisariusze • przedstawia dokonania postaci: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego, Tadeusza Krępowieckiego, Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza • wymienia bezpośrednio i długofalowe skutki powstania listopadowego • wskazuje na mapie państwa europejskie, do których udawali się Polacy po upadku powstania listopadowego • przedstawia początki pracy organicznej na ziemiach polskich, wymienia główne założenia oraz najwybitniejszych przedstawicieli tego nurtu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Seweryna Goszczyńskiego, Szymona Konarskiego, Karola Libelta, Walentego Stefańskiego, Henryka Kamieńskiego, Edwarda Dembowskiego, Piotra Ściegiennego, Dezyderego Chłapowskiego, Karola Marcinkowskiego, Hipolita Cegielskiego • charakteryzuje cele i działalność Hotelu Lambert, Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, Gromad Ludu Polskiego

4. <i>Wiosna Ludów na ziemiach polskich</i>	34.2 35.1 35.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1846 r. – powstanie krakowskie, 1848 r. – wybuch Wiosny Ludów • poprawnie posługuje się terminami: serwituty, powstanie wielkopolskie, rabacja • przedstawia dokonania postaci: Edwarda Dembowskiego, Jana Tyssowskiego, Ludwika Mierosławskiego • prezentuje przyczyny i skutki rabacji galicyjskiej • omawia działania podejmowane podczas Wiosny Ludów na ziemiach polskich • charakteryzuje poczynania zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej w okresie Wiosny Ludów • ocenia postawy Polaków w czasie Wiosny Ludów • wskazuje na mapie tereny objęte rabacją galicyjską i powstaniem wielkopolskim 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Krzysztofa Mrongowiusza, Józefa Lompy, Franza von Stadion • omawia wydarzenia Wiosny Ludów na ziemiach polskich na tle wydarzeń europejskich • wyjaśnia znaczenie rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji • ocenia znaczenie działalności Polaków dla wydarzeń Wiosny Ludów w Europie • wymienia przyczyny wybuchu oraz omawia przebieg powstań krakowskiego i wielkopolskiego • porównuje cele i znaczenie powstania krakowskiego i powstania wielkopolskiego
Rozdział V			
1. <i>Zjednoczenie Włoch</i>	32.2.	<ul style="list-style-type: none"> • Podaje lata wydarzeń: 1861 – powstanie Królestwa Włoskiego, 1871 ogłoszenie Rzymu stolicą Włoch. • przedstawia dokonania Garibaldi i Wiktora Emanuela II. • omawia stosunek Francji i Austrii do omawianych wydarzeń • 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację międzynarodową państw włoskich w XIX wieku • ocenia znaczenie zjednoczenia Włoch
2. <i>Zjednoczenie Niemiec</i>	32.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1864 r. – wojna Austrii i Prus z Danią, 1867 r. – utworzenie Związku Północnoniemieckiego, 1871 r. – powstanie cesarstwa niemieckiego (II Rzeszy Niemieckiej) • przedstawia dokonania postaci: Ottona von Bismarcka, Wilhelma I Hohenzollerna • omawia koncepcje zjednoczenia Niemiec • charakteryzuje politykę Prus, zmierzającą do zjednoczenia • dostrzega podobieństwa i różnice w procesie zjednoczenia Włoch i Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny prusko-francuskiej w latach 1870–1871 • omawia przebieg wydarzeń związanych z Komuną Paryską • charakteryzuje rolę Jarosława Dąbrowskiego w wydarzeniach rewolucyjnych w Paryżu • porównuje metody polityczne stosowane przez Bismarcka z postawą Cavoura i Garibaldi w okresie zjednoczenia Włoch • wskazuje na mapie obszar Związku Północnoniemieckiego oraz cesarstwa niemieckiego
3. <i>Stany Zjednoczone w XIX wieku</i>	32.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1861–1865 – wojna secesyjna w USA, 1863 r. – zniesienie niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • poprawnie posługuje się terminami: Północ, Południe, secesja, demokraci, republikanie • przedstawia dokonania postaci: Abrahama Lincolna, Jeffersona Daviesa, Roberta Lee • opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w. • przedstawia przebieg wojny secesyjnej w USA • ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych • wskazuje na mapie miejsca przełomowych bitew wojny secesyjnej • charakteryzuje zjawisko emigracji do USA
4. <i>Ekspansja kolonialna</i>	32.3 32.4	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: kolonializm, protektorat, dominium • wskazuje na mapie największe mocarstwa i ich kolonie • wyjaśnia przyczyny ekspansji kolonialnej • wymienia kierunki oraz określa zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w. • ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz z punktu widzenia kolonizowanych społeczności 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny, przebieg i skutki najważniejszych konfliktów kolonialnych w XIX w. • ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw na przykładzie Wielkiej Brytanii • wymienia postanowienia konferencji berlińskiej z 1885r.

5. Wiek wynalazków	36.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1859 r. – ogłoszenie teorii ewolucji Karola Darwina, 1886 r. – odkrycie fal radiowych, 1903 r. – pierwszy lot samolotem • charakteryzuje dokonania postaci: Karola Darwina, Dmitrija Mendelejewa, Pierre’a Curie i Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, Wilhelma Roentgena, Grahama Bella, Thomasa Alvy Edisona • wymienia najważniejsze odkrycia i wynalazki drugiej połowy XIX w. oraz początku XX w. • omawia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu • określa skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego • wskazuje na mapie Kanał Sueski i Kanał Panamski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w. • ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji • wymienia możliwości wykorzystania wynalazków XIX w. w różnych dziedzinach życia oraz wskazuje pozytywne i negatywne zastosowania tych odkryć
6. W stronę demokracji	36.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1848 r. – wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego we Francji, 1869 r. – nadanie po raz pierwszy prawa wyborczego kobietom, 1891 r. – ogłoszenie encykliki „Rerum novarum” • poprawnie posługuje się terminami: społeczeństwo industrialne, I Międzynarodówka, II Międzynarodówka, anarchizm, socjaldemokracja, nacjonalizm, chadecja, solidaryzm społeczny, emancypacja, sufrażystki • przedstawia dokonania postaci: Włodzimierza Lenina, Eduarda Bernsteina, Leona XIII • charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie rozwoju ruchu robotniczego w XIX w. • przedstawia koncepcje ideologów anarchizmu • opisuje założenia syjonizmu • omawia działalność ruchów emancypacyjnych • charakteryzuje przebieg procesu demokratyzacji życia politycznego
7. Kultura przełomu XIX i XX wieku	36.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1874 r. – pierwsza wystawa impresjonistów, 1896 r. – pierwsze nowożytnie igrzyska olimpijskie • poprawnie posługuje się terminami: realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja, kultura masowa • przedstawia dokonania postaci: Claude’a Moneta, Pierre’a de Coubertina • omawia nowe zjawiska kulturowe, w tym narodziny kultury masowej i przemiany obyczajowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia twórców kultury przełomu XIX i XX w. i przedstawia ich najważniejsze dzieła • ocenia znaczenie kina dla rozwoju kultury masowej • omawia rolę organizacji nowożytnych igrzysk olimpijskich w rozwoju kultury masowej i przemian obyczajowych
Rozdział VI			
1. Powstanie styczniowe	34.1 34.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 22 stycznia 1863 r. – wybuch powstania styczniowego, 2 marca 1864 r. – dekret o uwłaszczeniu • poprawnie posługuje się terminami: Czerwoni, Biali, branka, partie, uwłaszczenie • przedstawia dokonania postaci: Jarosława Dąbrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Romualda Traugutta • omawia przyczyny oraz przebieg powstania styczniowego • wskazuje na mapie zasięg powstania styczniowego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje okres odwilży posewastopolskiej • ocenia wpływ manifestacji patriotycznych z lat 1860–1861 na wybuch powstania styczniowego • charakteryzuje działalność Tymczasowego Rządu Narodowego • podaje datę ostatecznego upadku powstania styczniowego – grudzień 1864 r., klęska oddziału księdza Stanisława Brzóska • określa znaczenie dekretu o uwłaszczeniu dla klęski powstania

2. <i>Polacy po powstaniu styczniowym</i>	34.3 35.1 35.2 35.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1894 r. – utworzenie Hukaty, 1901 r. – strajk we Wrześni • poprawnie posługuje się terminami: rusyfikacja, Kraj Przywiślański, germanizacja, kulturkampf, rugi pruskie, stańczyki, trójjolingizm • przedstawia dokonania postaci: Michała Drzymały, Hipolita Cegielskiego • rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstania styczniowego • opisuje metody rusyfikacji oraz germanizacji • charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców • porównuje możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego w trzech zaborach w drugiej połowie XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozwój gospodarczy w trzech zaborach • na przykładzie obrazu Jana Matejki „Stańczyk” charakteryzuje idee konserwatystów krakowskich • ocenia politykę zaborców w poszczególnych zaborach wobec rozwoju kultury polskiej • wyjaśnia przyczyny zacofania gospodarczego w zaborze austriackim
3. <i>Partie polityczne na ziemiach polskich</i>	35.4	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1892 r. – powstanie PPS, 1893 r. – powołanie Ligi Narodowej, 1895 r. – utworzenie Stronnictwa Ludowego, 1905 r. – rewolucja w Rosji i na ziemiach polskich • przedstawia dokonania postaci: Ludwika Waryńskiego, Józefa Piłsudskiego, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa • wymienia partie ruchu socjalistycznego, narodowej demokracji, ruchu ludowego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozwój ruchu spółdzielczego na ziemiach polskich • przedstawia dokonania postaci: Stanisława Wojciechowskiego, Bolesława Limanowskiego, Róży Luksemburg, Juliana Marchlewskiego • omawia przyczyny oraz przebieg rewolucji 1905–1907 w Królestwie Polskim • wskazuje na mapie ośrodki wystąpień robotniczych w okresie rewolucji 1905–1907 • przedstawia skutki rewolucji z lat 1905–1907 na ziemiach polskich
4. <i>Kultura polska bez państwa polskiego</i>	35.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje datę przyznania literackiej Nagrody Nobla dla Henryka Sienkiewicza – 1905 r. • poprawnie posługuje się terminami: pozytywizm, szkoła krakowska i warszawska, modernizm, Młoda Polska • porównuje warunki rozwoju kultury narodowej Polaków w trzech zaborach 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rozwój pozytywizmu na ziemiach polskich • wymienia polskich przedstawicieli pozytywizmu i podaje przykłady ich twórczości • charakteryzuje sztukę Młodej Polski – jej reprezentantów i główne dzieła • wyjaśnia rolę historii w kształtowaniu polskiej kultury narodowej
Rozdział VII			
1. <i>Przyczyny wybuchu I wojny światowej</i>	37.1	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1882 r. – powstanie trójprzymierza, 1904 r. – wybuch wojny japońsko-rosyjskiej, 1907 r. – powstanie trójporozumienia • poprawnie posługuje się terminami: panslawizm, trójprzymierze, państwa centralne, <i>entente cordiale</i>, ententa, trójporozumienie, kocioł bałkański • wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz lokalizuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę głównych mocarstw światowych przed wybuchem I wojny światowej • ocenia znaczenie wyścigu zbrojeń dla wybuchu konfliktu światowego • opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny japońsko-rosyjskiej i wojen bałkańskich
2. <i>Wielka wojna</i>	37.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 28 czerwca 1914 r. – zamach w Sarajewie, 1916 r. – bitwa pod Verdun, 11 listopada 1918 r. – kapitulacja Niemiec • poprawnie posługuje się terminami: wojna pozycyjna, gazy bojowe • charakteryzuje specyfikę działań wojennych ze szczególnym uwzględnieniem nowych środków technicznych • omawia najważniejsze bitwy lądowe stoczone podczas I wojny światowej • wymienia państwa walczące w wielkiej wojnie po stronie państw centralnych i po stronie ententy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany w umundurowaniu wojska w I wojnie światowej • porównuje działania na froncie zachodnim z walkami na froncie wschodnim • wymienia znaczenie użycia nowych środków technicznych w walkach w czasie I wojny światowej • wskazuje na mapie linię frontu na wschodzie i zachodzie pod koniec 1914 r. oraz w momencie zawieszenia broni

3. <i>Zakończenie I wojny światowej</i>	37.2 38.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 11 listopada 1918 r. – zakończenie I wojny światowej, 28 czerwca 1919 r. – podpisanie traktatu wersalskiego • omawia znaczenie zawieszenia broni na froncie wschodnim, spowodowanego rewolucją w Rosji • przedstawia rolę tzw. traktatu brzeskiego dla przebiegu I wojny światowej • wymienia skutki I wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje walki na Bałkanach w I wojnie światowej • wskazuje na mapie kolonie niemieckie opanowane przez wojska ententy w 1914 r. • wymienia najważniejsze bitwy morskie stoczone podczas I wojny światowej • przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie Niemiec
4. <i>Rewolucje w Rosji</i>	38.1 38.2 38.3 38.4	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 15 marca 1917 r. – abdykacja cara Mikołaja II, listopad 1917 r. – przewrót bolszewicki, 1922 r. – utworzenie ZSRR • poprawnie posługuje się terminami: dwuwładza, bolszewicy, tezy kwietniowe • przedstawia rolę postaci: Mikołaja II, Włodzimierza Lenina • wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r. • omawia okoliczności przejścia przez bolszewików władzy w Rosji • opisuje bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji oraz Europy • charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: styczeń 1918 – rozwiązanie Zgromadzenia Konstytucyjnego w Rosji, lipiec 1918 – utworzenie RFSRR • poprawnie posługuje się terminami: eserowcy, mienszewicy, kadeci, Armia Czerwona, Biali • przedstawia rolę postaci: Aleksandra Kiereńskiego, Iwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego • charakteryzuje działalność Rządu Tymczasowego, kierowanego przez Aleksandra Kiereńskiego • wyjaśnia rolę Niemiec we wzmocnieniu ugrupowania bolszewików w Rosji • omawia losy rodziny carskiej po przewrocie bolszewickim
5. <i>Polacy w walce o niepodległość</i>	39.1 39.2	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata wydarzeń: 1908 r. – powołanie Związku Walki Czynnej, 1914 r. – utworzenie Legionów Polskich, 1917 r. – powstanie Błękitnej Armii we Francji • przedstawia dokonania postaci: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego • poprawnie posługuje się terminami: orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka, Kompania Kadrowa, kryzys przysięgowy • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy utworzenia armii polskiej • opisuje poglądy zwolenników różnych polskich orientacji politycznych • ocenia wysiłek zbrojny Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie rejony walk Legionów Polskich • przedstawia dokonania postaci: Józefa Hallera, Józefa Dowbora-Muśnickiego • wyjaśnia znaczenie uznania przez Francję i Wielką Brytanię Komitetu Narodowego Polskiego za reprezentację narodu polskiego • omawia cele i działalność Związku Walki Czynnej, Związku Strzeleckiego, Towarzystwa „Strzelec”, Polskich Drużyn Strzeleckich, Drużyn Podhalańskich, Drużyn Bartoszewych, Naczelnego Komitetu Narodowego, Polskiej Organizacji Wojskowej
6. <i>Sprawa polska w czasie I wojny światowej</i>	39.1 39.3	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty wydarzeń: 5 listopada 1916 r. – manifest dwóch cesarzy, 8 stycznia 1918 r. – orędzie prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona, 28 czerwca 1919 r. – traktat wersalski • poprawnie posługuje się terminami: Tymczasowa Rada Stanu, Rada Regencyjna, Akt 5 listopada • przedstawia dokonania postaci: Ignacego Paderewskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego • charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek państw ententy do sprawy polskiej • wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej • wskazuje na przełomowe znaczenie dla sprawy polskiej orędzia prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona • wymienia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej